

Iida Rautiainen & Camilla Somero

Oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarve

- Perhetyön työntekijöiden näkökulmasta

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hoitotyön koulutusohjelma
Kevät 2014

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma
Tekijä(t) Iida Rautiainen ja Camilla Somero	
Työn nimi Oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarve - Perhetyön työntekijöiden näkökulmasta	
Vaihtoehtoiset ammattipinnot Sisätauti - Kirurginen	Toimeksiantaja Sotkamon perhetyö Ohjaavat opettajat Tiina Rissanen & Jaana Kemppainen
Aika Kevät 2014	Sivumäärä ja liitteet Sivuja 55 ja liitteitä 4
<p>Tässä opinnäytetyössä oli tarkoitus selvittää oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarvetta perhetyön työntekijöiden näkökulmasta. Tavoitteena oli tuottaa saadun tiedon avulla teoreettinen toimintamalli oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien tuen tarpeista perhetyön työntekijöille. Opinnäytetyön tutkimustehtävä: Mihin oppimisvaikeuksista kärsivä vanhempi tarvitsee tukea?</p> <p>Tässä opinnäytetyössä käytettiin Henttosen (2010) aiempaa tutkimusta merkittävistä oppimisvaikeuksista kärsivien sekä kehitysvammaisten vanhempien tuen tarpeista työntekijöiden näkökulmasta. Henttonen on tutkimuksessaan (2010) kartoittanut kokonaiskuvan näiden vanhempien tuen tarpeesta. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys tuen tarpeista sekä teemahaastattelurunko muodostui tämän tutkimuksen pohjalta.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Aineiston keruu toteutettiin Sotkamon ja Kajaanin perhetyön organisaatioissa haastattelemalla työntekijöitä, jotka työskentelevät tai ovat työskennelleet oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien kanssa. Haastatteluja varten annoimme tutkimusluvan Kai- nuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymältä. Saatu aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.</p> <p>Opinnäytetyön keskeisimpänä tuloksena on, että oppimisvaikeuksista kärsivillä vanhemmilla ilmenee tuen tarve jokaisesta haastateltaville esiin tuodusta teemasta, joita ovat vanhemmuuteen ja lapseen, arkeen, sosiaaliturvaan ja palveluihin, emotionaalisuuteen, talouteen, ymmärtämiseen ja kokonaisvaltaisuuteen. Muita tuen tarpeita opinnäytetyön tuloksissa nousi sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen sekä koulutukseen ja työllistymiseen liittyen. Tuloksista koottiin toimintamalli, joka tiivistää oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarpeet.</p> <p>Oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarpeen koettiin olevan suuri, joten jatkotutkimusaiheeksi voidaan esittää, kuinka tuen tarpeeseen vastataan ja millä menetelmillä tuen tarpeeseen voidaan vastata. Lisäksi perhetyöltä nousi esiin, että aihetta voisi tutkia myös maahanmuuttaja vanhempien näkökulmasta.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	Vanhempien oppimisvaikeus, perhetyö, tuki, toimintamalli
Säilytyspaikka	☒ Verkkokirjasto Theseus ☐ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Kajaani University of Applied Sciences Health and sports	Degree Programme Nursing
Author(s) Rautiainen Iida and Somero Camilla	
Title The Need of Support for a Parent with Learning Difficulties - from the perspective of workers in family	
Optional Professional Studies Medical – Surgical Nursing	Commissioned by The Family Work of Sotkamo
Date Spring 2014	Total Number of Pages and Appendices 55 and 4 appendices
<p>The purpose of this thesis was to explore the support that parents with learning difficulties needed as seen from family workers' point of view. With the information collected, the goal was to create a theoretical guidance model for supporting parents with learning difficulties. The research question was: Why did parents with learning difficulties need support?</p> <p>The theoretical framework on needed support and the outline for theme interviews of this thesis are based on an earlier research made by Henttonen (2010) who studied the type of support parents with severe learning difficulties or disabilities needed as seen from family workers' point of view and who proposed an overall view on the support that these parents need.</p> <p>The research method used was qualitative. The research material was collected in cooperation with the family work services of Kajaani and Sotkamo. Family workers working with parents who had learning difficulties were interviewed. Permission for the interviews was given by the Kainuu Social and Health Care Joint Authority. The collected material was analyzed with deductive content analysis.</p> <p>One of the main results was that all parents with learning difficulties needed support with all themes introduced in the interviews. These themes included e.g. support in parenthood, social security and services, economics, understanding and feelings. Support was also needed in creating social relationships and maintaining them; also education and finding a job were named.</p> <p>Support for parents with learning difficulties was considered very important. Therefore, a subject for follow-up research could be to study how the need for support is met and those in the need of support are helped. Family workers also suggested that immigrant parents' need for support could be explored.</p>	
Language of Thesis Finnish	
Keywords	parents with learning difficulties, family work, support, guidance model
Deposited at	☒ Electronic library Theseus ☐ Library of Kajaani University of Applied Sciences

ALKUSANAT

”Poissa silmistä, poissa mielestä.”

Lause, joka kuvaa pelottavan hyvin aikuisten oppimisvaikeuksia yhteiskunnassamme.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 OPPIMISVAIKEUDESTA KÄRSIVÄ VANHEMPI PERHETYÖN ASIAKKAANA	4
2.1 Vanhemman oppimisvaikeus	4
2.2 Perhetyö	8
2.3 Tuen tarpeet	9
2.4 Toimintamalli	18
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ	20
4 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄ JA TOTEUTUS	21
4.1 Kohderyhmän valinta	21
4.2 Toteutus	22
4.3 Analyysiprosessi	24
5 TUTKIMUSTULOKSET	29
5.1 Näkemys oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien kohtaamisesta	29
5.2 Näkemys kohdattujen oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien tuen tarpeista	30
6 POHDINTA	42
6.1 Tutkimustulosten tarkastelua	42
6.2 Luotettavuus	44
6.3 Eettisyys	46
6.4 Keskeisimmät tutkimustulokset ja jatkotutkimusaiheet	48
6.5 Oma ammatillinen kasvu	49
LÄHTEET	52
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Oppimisvaikeuksista kärsivien rooli yhteiskunnassamme on haastava. Yhteiskunta muuttuu ja kehittyy kokoajan. Sitä mukaan myös ihmisiltä vaaditaan kokoajan enemmän ja enemmän. Koulutuksen merkitys on korostunut vuosi vuodelta eikä loppua näy.

Aiemmin oppimisvaikeudet nähtiin vain lasten ongelmana, mutta kehitykselliset oppimisvaikeudet eivät katoa mihinkään iän saatossa (Korkeamäki 2010, 16; Nukari 2010, 13). Tässä opinnäytetyössä oli tarkoitus selvittää oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarvetta perhetyön työntekijöiden näkökulmasta. Tavoitteena oli tuottaa saadun tiedon avulla teoreettinen toimintamalli oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien tuen tarpeista perhetyön työntekijöille. Toimintamalli tehtiin aineistosta saaduista tuloksista, jotka saatiin haastattelella viittä perhetyön työntekijää.

Opinnäytetyön tilaaja oli Sotkamon perhetyö, jonka asiakkaina on oppimisvaikeuksista kärsiviä vanhempia. Opinnäytetyön aineisto kerättiin haastattelella Sotkamon ja Kajaanin perhetyön työntekijöitä, jotka ovat työskennelleet oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien kanssa. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina ja teemat rakentuivat Henttonen tutkimuksen pohjalta Monimuotoista tukea – Perheiden tukeminen työntekijän näkökulmasta, kun vanhemmalla on kehitysvamma tai merkittäviä vaikeuksia oppimisessa. Tutkimuksessaan hän on kartoittanut kokonais kuvan perheiden tuen tarpeesta, johon kuuluvat lapsi, arki, sosiaaliturva ja palvelut, emotionaalinen tuki, talous, vanhemmuus, vanhemman ymmärtämisen tukeminen sekä kokonaisvaltainen tuki. (Henttonen 2010, 30.) Henttonen on tutkimuksessaan perehtynyt jokaiseen tuen tarpeeseen yksityiskohtaisemmin ja opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys muodostuu tämän julkaisun pohjalta.

Opinnäytetyöntekijöiden esiymmärrys aiheesta oli se, että oppimisvaikeuksista kärsivät vanhemmat ovat yhteiskunnassamme väliinputoajia, joiden tuen tarpeeseen ei ole pystytty vastaamaan. Tämä oli yksi syy miksi opinnäytetyöntekijöiden mielenkiinto aiheita kohtaan heräsi. Tämän opinnäytetyön varrella keskeisimpinä kompetensseina esiin nousi hoitotyön asiakkuusosaaminen sekä terveyden edistäminen (Moisio 2006). Kompetenssien lisäksi sairaanhoidajan osaamista määrittää myös muutkin ohjenuorat. Opetusministeriön julkaisussa on

nostettu esiin sairaanhoitajan osaamisen tavoitteita, joista näimme keskeisimpinä yhteiskunnallisen toiminnan ja yhteistyön. (Opetusministeriö 2006, 64 - 66.)

2 OPPIMISVAIKEUDESTA KÄRSIVÄ VANHEMPI PERHETYÖN ASIAKKAANA

Oppinnäytetyömme teoria pohjautuu termille oppimisvaikeus ja opinnäytetyömme käsittelee oppimisvaikeuksia vanhempien näkökulmasta. Oppinnäytetyömme teoriaosuus vanhempien oppimisvaikeuksista on koottu aikuisten oppimisvaikeuksien teorian perusteella. Tänä päivänä vanhemmuus ei tarkoita enää välttämättä aikuisuutta, mutta teorianamme rajautuu aikuisiin eli kehityksellisiin oppimisvaikeuksiin, jotka jatkuvat lapsuudesta aikuisuuteen.

Oppimisvaikeudelle on olemassa laaja kirjo erilaisia määritelmiä ja myös oppimisvaikeuksia on olemassa erilaisia (Korkeamäki 2010, 16; Nukari 2010, 13). Tästä syystä oppimisvaikeuksien ymmärtämiseen tarvitaan useita eri tieteenaloja, sillä niiden tausta on hyvin monimuotoinen. Suomessa oppimisvaikeuksia koskeva yliopistotason koulutus rajoittuu kuitenkin lähinnä erityispedagogiikkaan. (Ahonen, Koivikko, Korhonen, Korkman, Lehto, Lyytinen, Riita, Räsänen & Service 2002, 11.)

2.1 Vanhemman oppimisvaikeus

Keskeinen termi aikuisten näkökulmasta on kehitykselliset oppimisvaikeudet. Alun perin kehitykselliset oppimisvaikeudet nähtiin lähinnä lasten ja nuorten ongelmana. Myöhemmin on kuitenkin ymmärretty, että nämä kehitykselliset vaikeudet eivät häviä aikuisuudessa, vaan aiheuttavat monille edelleen haittaa aikuisuudessa. Oppimisvaikeudet voivat ilmetä erilaisissa tilanteissa liittyen opintoihin, työelämään ja arjen hallintaan. Kehitykselliset oppimisvaikeudet käsitetään nykyisin koko elämänkaaren mittaisiksi, mutta niiden ilmeneminen on erilaista eri aikoina. (Korkeamäki 2010, 13.; Nukari 2010, 13.)

Erityisillä oppimisvaikeuksilla tarkoitetaan ihmisen lahjakkuuteen ja saatuun koulutukseen nähden suuria vaikeuksia esimerkiksi lukemisen, kirjoittamisen tai matemaattisten taitojen alueilla. Lisäksi tulee huomioida se, ettei näiden taustalla ole muita sairauksia, vammoja, eivätkä vaikeudet selity koulutuksen puutteella. Oppimisvaikeuksien ilmeneminen voi vaihdella iän ja oppimishaasteiden mukaan. Oppimisvaikeudet ovat perinnöllisiä, mutta ilmenemis- muodot voivat olla hyvinkin erilaisia jopa samassa perheessä. Oppimisvaikeus voi olla kapea-

alainen, jolloin se koskettaa ainoastaan yhtä oppimisen aluetta. Usein samalla henkilöllä voi kuitenkin tällöin esiintyä monenlaisia oppimisen erityisvaikeuksia samanaikaisesti ja näillä kehityksellisillä oppimisvaikeuksilla on olemassa neurobiologinen tausta. (Nukari 2010, 13.; Oppimisvaikeus.fi 2012.)

Lukivaikeutta laajemmat kielelliset vaikeudet, näönvaraisen havainnoinnin tai motorisen koordinaation vaikeudet luetaan myös kehityksellisiin oppimisvaikeuksiin. Tarkkaavuushäiriö aiheuttaa yleensä jo itsessään vaikeuksia oppimisessa, mutta sen lisäksi siihen usein liittyy erityisiä oppimisvaikeuksia. Oppimisvaikeuksista puhuttaessa törmää usein termiin laaja-alaiset oppimisvaikeudet, joilla tarkoitetaan yksittäisiä erityisvaikeuksia laajemmilla hankaluuksilla. (Nukari 2010, 13.)

Lukivaikeus

Lukivaikeuden ilmenemismuodot ovat hyvin vaihtelevia, mutta yksittäisten sanojen lukemisen hitaus ja virheellisyys ovat ydinpiirteitä. Usein lukivaikeuden rinnalla esiintyy kirjoittamisvaikeuksia. Oikeinkirjoitustaidon opittua kirjoittamisenvaikeutena saattavat olla ajatusten kirjallisen ilmaisemisen työläys ja sujuvien lauserakenteiden muodostamisen hankaluus. Lukivaikeus voi aiheuttaa luetun ymmärtämisen vaikeutta ja lukemista saatetaan vältellä, joka voi taas haitata sanavaraston ja tietomäärän kasvua. Aikuisuuteen mennessä on yleensä opittu kohtuullinen luku- ja kirjoitustaito. Ongelmat näkyvät tällöin erityisesti hitautena kirjallisissa töissä sekä vaikeuksina vieraiden kielten oppimisessa. Lukivaikeudelle on tavanomaista esiintyä muiden erityisvaikeuksien, kuten matematiikan ja tarkkaavuuden ongelmien kanssa yhdessä. (Oppimisvaikeus.fi 2013.)

Lukivaikeuteen liittyy usein myös ongelmia muistamisessa, erityisesti kielellinen lyhytkestoinen muisti toimii tavanomaista heikommin. Tämä voi heikentää kykyä pitää mielessä suullisia ohjeita ja vaikeita ajatuskokonaisuuksia. Muistin rajoittuneisuus näkyy ongelmanratkaisussa, jolloin on pidettävä mielessä tehtävään liittyviä asioita samalla, kun työstää ratkaisua. Kapea työmuisti voi vaikuttaa luetun ymmärtämiseen. Lukiessa tulisi pitää mielessä luetun tekstin sisältö, meneillään oleva kappale ja parhaillaan luettavan lauseen ja sanan merkitys. Kielellisen muistin vaikeudet lisäävät lukivaikeuteen liittyviä ongelmia vieraiden kielten oppimisessa. (Oppimisvaikeus.fi 2013.)

Kielellinen vaikeus

Kielellisistä vaikeuksista puhutaan silloin, kun lapsen kielenkehitys ei muusta normaalista kehityksestä huolimatta etene odotetulla tavalla. Vaikeudet voivat ilmetä kielen tuottamisen, ymmärtämisen tai molempien vaikeuksien ilmaantumisena. Lapsella kielelliset vaikeudet näkyvät niin, että ensimmäiset opitut sanat voivat tulla normaaliin aikaan, mutta lapsen sanavarasto ei laajene odotetusti. Lauseiden muodostamisen vaikeus ja lapsen käyttäessä tavallista runsaammin omia sanoja lauseiden yhteydessä kertovat myös kielellisistä vaikeuksista. Puheilmaisun vaikeudet näkyvät taivutuspäätteiden muodostamisessa, puheen motorisessa tuottamisessa ja sanojen mieleen palauttamisessa. Lisäksi esiintyy vaikeutta kielen ymmärtämisessä, joka vaikeuttaa oppimista ja vuorovaikutusta. Osalla lapsista puhe voi kehittyä normaalisti, mutta heidän on vaikea käyttää kieltä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Ahonen, Aro & Siiskonen 2007, 18 - 19.)

Kielihäiriöitä arvioidaan olevan 3-7 prosentilla lapsista ja se on merkittävässä määrin perinnöllinen. Kielihäiriöistä on tehty niukasti tutkittua tietoa, miten se vaikuttaa aikuisuudessa, mutta pieniin aineistoihin pohjaavissa pitkittäistutkimuksissa on todettu, että lapsena ilmennyt kielellinen heikkous näkyy myös aikuisena. Vaikea tai kohtalainen kielellinen vaikeus ei korjaannu iän myötä vaan muuttaa ilmenemismuotoaan. Kielellisen häiriön vuoksi puhumiseen ja muiden puheen ymmärtämiseen perustuva kommunikointi voi olla aikuisena vaikeaa. Puhe voi olla epäselvää sekä kirjoittamisessa ja lukemisessa esiintyy hankaluutta. Lukemisen hankaluus näkyy virheellisenä tai hitaana lukemisena sekä luetun ymmärtämisessä voi olla vaikeutta. Osalla kielihäiriöt altistavat monenlaisille vaikeuksille kouluttautumisessa, työelämässä ja sosiaalisessa toiminnassa. (Ahonen ym. 2007, 19 - 20.)

Hahmotusvaikeus

Näönvaraiset havainnoinnin ongelmat voivat painottua avaruudellisten suhteiden tai suuntien arvioinnin hankaluuteen. Ongelmia voi olla myös kokonaisuuksien jäsentämisessä, yksityiskohtien havaitsemisessa tai kuvallisessa ajattelussa ja mielikuvittamisessa. Näönvaraisten havainnoinnin ongelmia kutsutaan hahmotusvaikeudeksi. (Reiterä-Paajanen & Haapasalo 2010, 15.; Oppimisvaikeus.fi 2013.)

Käytännössä hahmotusvaikeus näkyy esimerkiksi karttojen lukemisen, reittien löytämisen ja oppimisen tai laitteiden toimintamekanismin ymmärtämisen hankaluutena. Myös rakennuspiirustusten tai geometrian ymmärtäminen voi olla vaikeaa. Samoin esimerkiksi ajan hahmotamisessa saattaa ilmetä ongelmia. Hahmotusvaikeuksiin usein liittyy myös laajempia matematiikan vaikeuksia. Havaitsemisen vaikeuteen on usein yhteydessä myös motoriset taidot, jolloin nämä ongelmat voivat näkyä erilaisissa käden taidoissa, kuten piirtämisessä tai käsityöissä. (Reiterä-Paajanen & Haapasalo 2010, 15.; oppimisvaikeus.fi 2013.)

Tarkkaavuuden vaikeus

Tarkkaavuuden vaikeudet ja siihen liittyvät keskittymisvaikeudet voivat jatkua myös aikuisuuteen. Suurissa vaikeuksissa voidaan puhua aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöstä, eli ADHD:sta (attention deficit hyperactivity disorder), johon kuuluu myös ylivilkkautta. Tarkkaavuuden häiriö ilman ylivilkkautta on usein aikuisilla nimenomaan kyseessä, ja silloin voidaan puhua ADD:sta (attention deficit disorder). (Reiterä-Paajanen & Haapasalo 2010, 15.; Oppimisvaikeus.fi 2012.)

Tarkkaavuushäiriössä pitkäjänteinen keskittyminen on usein vaikeaa ja ajatukset saattavat lähteä helposti harhailemaan. Yksityiskohtien viimeistely ja asioihin ryhtyminen tai niiden lopettaminen voi olla hankalaa. Opiskelu- ja työelämässä vaikeudet voivat näkyä töiden keskeneräisyytenä, lyhytjänteisenä toimintana tai opintojen keskeyttämisenä. Aikuisiässä erityispiirteinä näkyvät asioiden huolestunut pohtiminen, jatkuva epäonnistumisen tunne, ryhtyminen useisiin hankkeisiin samanaikaisesti sekä huono ajan hallinta. Aikuisilla esiintyy myös mielialan vaihteluja, yliherkkyyttä stressille, levottomuutta ja impulsiivisuutta. Tarkkaavuushäiriön yhteydessä esiintyy usein myös mielenterveydellisiä ongelmia, kuten ahdistuneisuutta, masennusta ja päihteiden käyttöä. (Reiterä-Paajanen & Haapasalo 2010, 15.)

Laaja-alainen oppimisvaikeus

Laaja-alaiset oppimisvaikeudet sijoittuvat kehitysvammaisuuden ja erityisten oppimisvaikeuksien väliin. Näillä tarkoitetaan usein vaikeasti määriteltävissä olevia oppimisvaikeuksia ja toimintakyvyn puutteita, jotka vaikeuttavat opiskelu- ja työelämässä. Kyseessä voi olla monien erilaisten oppimisvaikeuksien kasautumisesta tai heikkoon kykytasoon liittyvistä ongelmista, mukana voi olla myös selviä erityisvaikeuksia. Yleisimmin laaja-alaisissa oppimisvaikeuksissa

esiintyy oppimisen hitautta, tarkkaavuuden ja toiminnan ohjauksen ongelmia sekä heikkoutta muistisuorituksissa ja matematiikassa. Itsenäinen työskentely on usein haastavaa monien ongelmien vuoksi. (Reiterä-Paajanen & Haapasalo 2010, 16.)

2.2 Perhetyö

Perhetyö on uudessa lastensuojelulaissa (417/2007) määritelty yhdeksi avohuollon tukitoimeksi. Perhetyötä tarvitaan turvaamaan lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä. Perhetyön arkea ovat pieniin asioihin vaikuttaminen, arjessa jaksaminen ja selviytymisen kokemukset. Perhetyö on osin jäsentymätön määritelmä, sillä perhetyön sisältö, toimintamuodot, tavoitteet, tekijät ja organisointi vaihtelevat eri paikkakunnilla. Perheen käsite ja perheiden elämäntilanteet ovat niin moniulotteiset, ettei perhetyökään voi olla yksinkertaista. Perhetyöhön kohdistuvat toiveet ja tarpeet ovat kuitenkin tällä hetkellä suuremmat kuin perhetyön resurssit. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä, Virolainen 2007, 11.; Reijonen 2013.)

Perhetyö on nuori ammattiryhmä, joten täsmällisiä työnkuvauksia ja tehtävänmäärytyksiä ei sille ole asetettu. Perhetyö käsittää monenlaista toimintaa, kuten perhetukityö, avopalvelutyö, perhekuntoutustyö, avohuollollinen perhetyö ja kenttätö. Perhetyötä tehdään kuitenkin yhteistyössä perheen ja sen jäsenten kanssa, mutta keskeistä työssä on aina lapsen edun turvaaminen. Osana lastensuojelutyötä perhetyö ei ole pelkästään tuen turvaaja, vaan sen tehtävä on myös kontrolloida perheen toimintaa lastensuojelun ehkäisemiseksi. Perhetyön tarkoituksena on kuitenkin perheen omia voimavaroja tukeva työskentely. (Reijonen 2013.)

Perhetyön toimintaa ohjaavat sosiaali- ja terveydenhuollon keskeiset periaatteet ja eettiset ohjeet. Perhetyötä toteutettaessa menetellään keskeisten periaatteiden mukaan, joita ovat asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. Asiakaslähtöisyys on sosiaali- ja terveydenhuollon ohjaava periaate, joka on myös johtava periaate sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa. Asiakaslähtöisyys on sosiaali- ja terveystoimessa asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden kuulemista, johon kuuluu asiakkaiden oikeuksista tiedottaminen ja asiakkaan oikeuksien lisääminen. Asiakaslähtöisyyttä kuvaavat seuraavat periaatteet: asiakkaan kunnioittaminen, jokaisen oman tarinan ja kokemuksen ainutlaatuisuus, avoimuus,

rehellisyys ja luottamuksellisuus, kokonaisvaltaisuus ja valinnanmahdollisuus. (Järvinen ym. 2007, 17 - 18.)

Lapsilähtöisyys tarkoittaa sitä, että lapsen tilanne käynnistää perhetyön, jonka toiminta on erityisesti lapsen etua ja hyvinvointia turvaava. Kun yksi perheenjäsen on sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkaana, täytyy huomioida myös muut perheenjäsenet, ja tätä kutsutaan perhekeskeisyydeksi. Toimintana perhekeskeisyys tarkoittaa lähinnä kokonaiskuvan luomista perheestä sekä perheen elämäntilanteesta ja ympäristöstä. (Järvinen ym. 2007, 28.)

Perhelähtöisyys on pidemmälle edennyttä toimintaa perheen huomioon ottamisessa kuin perhekeskeisessä työssä. Perhelähtöisyys on perheen ja työntekijän tasavertaisuutta sekä perheen mukaan ottamista keskusteluun ja päätöksentekoon. Se tarkoittaa sitä, että perhe ja sen jäsenet ovat oman tilanteensa ja arkensa asiantuntijoita. Perhetyön työntekijä on puolestaan työprosessin asiantuntija. Perhelähtöisyyden periaatteena korostetaan sitä, että perhe tulee nähdä kokonaisuutena, joten palvelut ja tukitoimet ovat joustavia, yksilöllisiä ja ne suunnitellaan perheen tarpeisiin vastaaviksi. Ohjaamisen ja tukemisen tavoitteina ovat perheen yksilöllisten voimavarojen vahvistaminen, perheiden kulttuuristen erojen tunnistaminen ja niihin vastaaminen, palveluiden perhekohtainen suunnittelu sekä palveluiden koordinointi yhteistyössä eri organisaatioiden kesken. (Järvinen ym. 2007, 24 - 25.)

Kainuun perhetyö auttaa ja tukee lapsiperheitä arjessa selviytymisessä. Perhetyön tehtävä on tunnistaa perheen voimavarat ja tukea niiden pohjalta perheen itsetuntoa, hallinnan taitoja ja perusvalmiuksia. Perhetyön tavoitteet ovat: vanhemmuuden tukeminen, vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen, lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen tukeminen ja perheen elämänlaadun parantaminen ja arjen hallinta. (Perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu 2013.)

2.3 Tuen tarpeet

Henttonen on tehnyt aiemmin työn merkittävistä oppimisvaikeuksista kärsivien ja kehitysvammaisten vanhempien tuen tarpeista työntekijöiden näkökulmasta. Julkaisu Monimuotois-

ta tukea on tuotettu Enemmän otetta ja osallisuutta – projektin yhteydessä. (Henttonen 2010.) Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien tuen tarpeista muodostuu tämän julkaisun pohjalta.

Tuloksien perusteella tuen tarpeet jakautuvat kahdeksaan eri osaan ja ne ovat; lapsi, arki, sosiaaliturva ja palvelut, emotionaalinen tuki, talous, vanhemmuus, vanhemman ymmärtämisen tukeminen sekä kokonaisvaltainen tuki. Työntekijät näkivät keskeisimpänä aihepiirinä tuen tarpeen lapseen liittyvissä asioissa. Toisena taas tuen arkeen. Aihepiirit ovat siis tulosten mukaisessa tärkeysjärjestyksessä. (Henttonen 2010, 30.)

Lapseen kohdistuvan tuen tarve

Henttonen tutkimuksen perusteella työntekijöiden mielestä suurin tuen tarve oli lapseen liittyvissä asioissa. Lapsen tuen tarpeesta mainintoja sai kasvatus, lastenhoito, lapsen tarpeiden huomiointi, lapsen arki ja rajat ja säännöt. Keskeisenä asiana nähtiin kuitenkin kasvatus, lastenhoito- ja huolenpito sekä rajojen asettaminen. (Henttonen 2010, 30.) On todettu, että vanhemmilla, joilla on oppimisvaikeuksia, on myös enemmän vaikeuksia vanhemmuudessa. Heillä on myös suurempi riski menettää lapsensa huoltajuus ja näillä vanhemmista prosentti on jopa 40 - 60. Viittauksia on myös siihen, että oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien lapset ovat suuremmassa vaarassa kehityksen viivästyemisessä, kaltoinkohtelussa, laiminlyönnissä ja hyväksikäytössä. (Booth & Booth 1998, 2.)

Sosiaali- ja terveysalan työntekijällä on omalla työskentelyllään mahdollisuus vaikuttaa lapsen hyvinvointiin ja tulevaisuuteen. Hän voi huomioida lapsen tarpeet ja voimavarat sekä kannustaa, tukea ja auttaa lasta eri ikäkausina. Kuunteleminen, lohduttaminen ja rohkaiseminen ovat myös työntekijän mahdollisuus vaikuttaa. Jokainen kohtaaminen on mahdollisuus tukea lapsen kehitystä. Perheiden hyvinvointi on yksilöllistä ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin pitäisi pystyä vastaamaan. Hyvinvoivassa perheessä on aikaa ja energiaa itselle, muille ja koko perheelle. Lisänä hyvinvoinnin edellytyksiä ovat turvattu talous, muut materiaaliset tarpeet ja arjen sujuminen. (Ihalainen ja Kettunen 2011, 73.)

Perhetyön työntekijän tehtävä lasten hoidossa ja kasvatuksen ohjaamisessa on vanhempien kasvatustietoisuuden ja kasvattajan roolin vahvistaminen. Se toteutetaan yhdessä vanhempien kanssa pohtimalla arkipäivän tilanteita ja uusia toimintatapoja vaikeisiin kasvatustilantei-

siin. Kasvatuksen tarkoituksena on auttaa yksilöä sopeutumaan yhteisöön ja siten tukea yhteisössä olevia rakenteita, normeja ja arvoja. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä ja Viro-lainen. 2007, 94.)

Työntekijällä ja vanhemmilla on erilaiset roolit lapsen kasvatuksessa. Vanhemman tehtävä on kasvattaa lastaan ja vanhempi tekee päätökset ja kantaa vastuun omasta toiminnastaan. Työntekijä puolestaan toimii vanhempien kanssa yhdessä. Työntekijä kannustaa vanhempia toimimaan lapsen ensisijaisena kasvattajana ja antaa palautetta tilanteen mukaan. Hän kuuntelee vanhempia ja pyrkii auttamaan heitä löytämään ratkaisuja kasvatustilanteisiin. Työntekijän tehtävä on selvittää molempien vanhempien kasvatuskäytännöt ja arvopohja, joille kasvatusta pohjautuu. (Järvinen ym. 2007, 95.)

Vanhempien ja työntekijöiden kasvatuksen asiantuntijuus on erilaista, sillä vanhemmilla on tietoa lapsesta yksilönä ja tämän kasvuympäristöstä. Työntekijällä puolestaan on erityisosaaminen lapsen kehityksestä yleisesti sekä tietoa palveluista ja niiden saatavuudesta. Vanhemmat ja työntekijä muodostavat yhdessä kasvatuskumppanuuden, joka toimii parhaiten molemmin puolisen kunnioituksen kautta. Perhetyössä kasvatuskumppanuus näkyy toiminnan tasolla tilanteissa, joissa molemmat asiantuntijapuolet ovat läsnä. Perheen kotona perhetyöntekijän on sovittava vanhempien kanssa kasvatussäännöistä miten perhetyöntekijä voi ohjata lasta ja asettaa lapselle rajoja. Työntekijän ohjaus ja tuki voi olla konkreettista, jolloin hän näyttää itse toimien tai se voi olla ulkonaisesti passiivista ja sisäisesti aktiivista. Näissä tilanteissa työntekijä ei osallistu tilanteisiin, mutta hän herättää keskustelua vanhempien kanssa tilanteista, joita hän on vanhempien toimintaa havainnoidessaan nähnyt tai joita vanhemmat tuovat esille. (Järvinen ym. 2007, 96 - 97.)

Lapsen edun turvaaminen on perhetyössä työn perusta ja tarkoittaa käytännössä sitä, että perheen kanssa työskentelevän ammattihenkilön vastuulla on huolehtia lapsen oikeuksien toteutumisesta lastensuojelulain (1983/683) sekä lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeuden (1983/361) mukaisesti. Työntekijällä on velvollisuus puuttua tilanteisiin, jotka vahingoittavat lapsen fyysistä tai psyykkistä kehitystä. Työntekijän on osattava käyttää harkintaa puuttessaan havaitsemiinsa epäkohtiin. Ennakoimalla tilanteita ja ottamalla asiat puheeksi riittävän

aikaisin lapsen vanhempien tai huoltajien kanssa takaa parhaan tuloksen lapsen edun turvaamiseksi. (Järvinen ym. 2007, 102.)

Arjen sujumiseen kohdistuva tuen tarve

Henttosen työn mukaan arkeen työntekijät näkivät tarvittavan tukea arjen rutiineihin, hallintaan, konkreettiseen tukeen ja elämäntaitoihin (Henttonen 2010). Perhetyön työntekijän tehtävä on yhdessä perheen jäsenten kanssa arvioida perheen arjessa sujumista ja suunnitella tarvittavia tukimuotoja. Perhetyön tuen menetelmät vaihtelevat perheittäin ja samankin perheen kohdalla työskentelyprosessin eri vaiheissa. Alussa työntekijä voi olla mukana konkreettisesti arjen rutiinien hoitamisessa ja vähitellen tilanteen edetessä parempaan suuntaan tuki voi painottua enemmän ohjaukseen. (Järvinen ym. 2007, 84.)

Ohjaamalla, opastamalla ja myönteisen palautteen avulla perhetyön työntekijä tukee perheen voimavaroja ja vanhemmuutta. Työntekijän tavoitteena on auttaa perhettä selviytymään itsenäisesti, eli perhetyö on perheen näkökulmasta tietynlainen välivaihe. Arjen hallinta muodostaa tärkeän osan perheen elämänhallintaan. Elämänhallinta käsitetään sisäiseksi voimavaraksi, tunteeksi mahdollisuuksista ja kyvyistä vaikuttaa omaan elämään sekä sopeutua elämän erilaisiin tilanteisiin. (Järvinen ym. 2007, 86.)

Arki ja sen pyörittäminen luo perheeseen jatkuvuutta ja turvallisuutta. Arki käsittää kaikkineen kodinhoidon, talouden ja vanhemmuuteen liittyviä tehtäviä. Monille arki on rutiininomaista, jonka pyörittäminen on pakko hoitaa. Lasten hyvinvoinnin kannalta olennaista on arjen turvallisuus ja sen perusta koostuu vuorokausi-rytmistä, hoivan- ja huolenpidosta, unesta, ruokailusta ja ulkoilun toistumisesta ennakoidusti. Selkeän päivärytmin uupuminen vaikeuttaa monien perhetyön asiakkaiksi tulevien perheiden arkea. Perhetyöntekijä voi auttaa vanhempia keskustelemalla heidän kanssaan päivittäin säännöllisen rytmin välttämättömyydestä sekä lapsen turvallisuuden kannalta, että vanhempien oman jaksamisen näkökulmasta. Kun asiat toistuvat päivittäin samanlaisina, lapsi pystyy ennakoimaan odotettavissa olevia asioita ja siten valmistautua mielessään tulevaan. (Järvinen ym. 2007, 86.)

Jokaisella perheellä on oma tapansa elää arkea ja tämä edellyttää perhetyön työntekijän herkkyyttä ja hienotunteisuutta suhtautua asiaan. Asiakkaan ja perhetyön työntekijän oman per-

heen arki ja siihen liittyvät rutiinit voivat poiketa olennaisesti toisistaan. Myös arvopohja, jolle arki rakentuu, voivat olla myös erilaiset. Työntekijän on tärkeä muistaa, että hänen tehtäväänään on varmistaa, että perheen elämäntapa ja arki turvaavat lapsen hyvinvoinnin. (Järvinen ym. 2007, 87 - 88.)

Sosiaaliturvaan ja palveluihin liittyvä tuen tarve

Vanhempien nähtiin tarvitsevan tukea sosiaaliturvaan ja palveluihin liittyvissä asioissa lomakkeiden täyttämässä, palveluihin ohjaamisessa, etuisuuksissa, neuvonnassa ja käyttäytymisessä. Yksinkertaistettuna näiden vanhempien nähtiin tarvitsevan tukea siihen, että he osaisivat mennä oikeaan paikkaan hakemaan perheelle kuuluvia palveluita kuten esimerkiksi Kelaan tai terveyskeskukseen. Näissä paikoissa tuen tarve voi olla esimerkiksi lomakkeiden täytössä. (Henttonen 2010, 32.)

Sosiaali- ja terveyspalvelujen lainsäädäntö määrittää yksityishenkilöiden oikeutta saada palveluja. Tähän lainsäädäntöön sisältyy runsaasti myös yksittäisiä säännöksiä, jotka koskevat välittömästi joko sosiaalihuollon asiakkaan tai potilaan asemaa palvelujen käyttäjänä. Asiakaslain 6 §:n mukaan sosiaalihuollon järjestämisen tulee perustua viranomaisten tekemään päätökseen tai yksityistä sosiaalihuoltoa järjestettäessä kirjalliseen sopimukseen sosiaalihuollon toteuttajaan ja asiakkaan välillä. Lain 7 §:n nojalla on laadittava palvelu ja hoitosuunnitelma, jos kyseessä ei ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai suunnitelman laatiminen muutoin ei ole tarpeellista. (Narikka 2008, 304.) Sosiaalipalvelut ovat arkielämän selviytymistä tukevia palveluja ja niiden ottaminen vastaan on täysin vapaaehtoista. Ne ovat siis palveluja, joita ihmiset tarvitsevat ja joiden käyttö perustuu täysin vapaaehtoisuuteen. Hyvä ja keskeinen esimerkki sosiaalipalveluista ovat hoivapalvelut, kuten lasten päivähoido. (Sipilä, Ketola, Kröger & Rauhala 1996, 13.)

Sosiaaliturvan toteutumisen kannalta keskeistä on, että ihmiset saavat tukea elämän riskitilanteissa rahallisesti ja tarpeellisilla palveluilla. Se tukee ihmisten, perheiden ja yhteiskunnan hyvinvointia ja sen tavoitteena on turvata ihmiselle riittävä perusturva hänen kaikissa elämäntilanteissa. Suomen sosiaaliturvan tarkoituksena on vakuuttaa kaikki maassa pysyvästi asuvat henkilöt vanhuuden, työkyvyttömyyden, sairauden, työttömyyden sekä perheenhuoltajan kuoleman aiheuttamien taloudellisten menetysten varalta siten, että riskin toteutuessa vakuutus turvaa kohtuullisen toimeentulon. Sosiaalivakuutus sisältää kansaneläkevakuutuksen, ta-

paturmavakuutuksen, perhe-eläkkeet, työttömyysturvan ja sairaskorvauksen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 4 - 5.)

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa pääosin sosiaaliturvalainsäädännön ja sosiaaliturvan kehittamisestä. Sosiaaliturvajärjestelmään osallistuu useita organisaatioita. Sosiaalivakuutusta hoidetaan yksittäisissä vakuutuslaitoksissa, joissa käytetään julkista valtaa. Asumiseen perustuvista sosiaaliturvaetuuksista vastaa kansaneläkelaitos eli Kela. Työeläkejärjestelmä sekä tapaturma- ja ammattitautivakuutus vastaavat työskentelyyn perustuvista etuuksista ja niiden toimeenpano kuuluu yksityisille vakuutuslaitoksille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 6 - 7.)

Emotionaalinen tuen tarve

Työntekijöiden näkökulmasta tuen tarve on psyykkisessä tukemisessa sekä keskustelussa ja kuuntelussa (Henttonen 2010, 32). Hyvään yhteistyösuhteeseen kuuluu runsaasti emotionaalista tukea antavia piirteitä. Emotionaalinen tuki vahvistaa ihmisen omanarvontuntoa ja itseluottamusta, selviytymistä, omien valintojen ja ratkaisujen tekemistä sekä vastuunottoa. Tämän avulla tuetaan vanhemmuutta, parisuhdetta ja koko perheen toimivuutta. (Järvinen ym. 2007, 105.)

Ajatukset, tarpeet ja tunteet tarvitsevat pysyvän kohteen, johon voi heijastaa uhkaa kokematta keskeneräisiä ajatuksia ja tunteita. Toinen ihminen toimii tässä tilanteessa peilinä, joka auttaa rakentamaan kuvaa itsestään. Tunteiden peilaamiseen liittyy läheisesti turvallisuuden tunne. Työntekijän osuus turvallisten ja luottamuksellisten tunteiden ylläpitämisessä korostuu erityisesti silloin, kun asiakas kokee omat voimavaransa riittämättömiksi. Turvallisuuden tunteen asiakkaalle luo se, että ympärillä on ihmisiä, joihin voi luottaa, jotka rohkaisevat ja kuuntelevat vaikeissa tilanteissa. Luottamus työntekijään syntyy yhteistyösuhteen myötä. Asiakas tarkkailee miten työntekijä reagoi kuulemaansa ja miten hän ottaa vaikeatkin asiat puheeksi. Asiakkaalle tulisi tällöin välittää tieto ja kokemus siitä, että häntä kunnioitetaan senkin jälkeen, kun hän on kertonut negatiivisia asioita itsestään. (Järvinen ym. 2007, 105.)

Hyvään asiakassuhteeseen tarvitaan toimiva vuorovaikutusilmapiiri, joka tarkoittaa sitä, että sen tulisi olla kaikille osapuolille turvallinen ja luottamuksellinen. Asiakkaan tulee kokea, ettei häntä uhkaa mikään ja hänen pitää luottaa siihen, että hän voi turvallisesti kertoa työntekijälle

kaiken, minkä halusikin kertoa tai mikä on hänen kuntoutumisen onnistumiseksi tärkeää. (Ihalainen & Kettunen. 2011, 40.)

Työntekijältä vaaditaan johdonmukaisuutta, jolloin hänen tulee perustella vaatimuksensa, jotka hän asettaa perheelle tai perheen jäsenelle. Perusteltu johdonmukaisuus tuo jatkuvuutta ja turvallisuutta asiakassuhteeseen. Asiakkaalta tulee myös vaatia sopivasti, jotta hän pyrkisi kohti tavoitetta, muttei liian paljoa, jottei tavoitteen saavuttaminen näyttäisi asiakkaan puolesta toivottomalta. Tämä vaatii työntekijältä tilanteen tunnistamista ja kulloisenkin tilan tarkkaa havainnointia. Tilanneherkkyys on tärkeä osa työntekijän työn onnistumiseksi. Työntekijän on tunnistettava asiakkaan tavallisesta poikkeavat päivät, kuten väsymys, masentuneisuus ja ärtyneisyys. Puolestaan asiakkaan hyvän päivän johdosta perhetyön työntekijä voi kokeilla vaativampaa hoitoa, toimenpidettä, harjoitusta tai keskustelua. (Ihalainen & Kettunen 2011, 38.)

Taloudellinen tuen tarve

Henttosen raportissa tuotiin julki, että työntekijöiden kokemuksesta oppimisvaikeuksista kärsivillä vanhemmilla tuen tarve on raha- ja talousasioissa sekä taloudellisessa tuessa (Henttonen 2010, 33). Useat näistä perheistä elävät perustulon varassa, joten taloudellinen tuki on usein hyödyllistä (Henttonen ym. 2012).

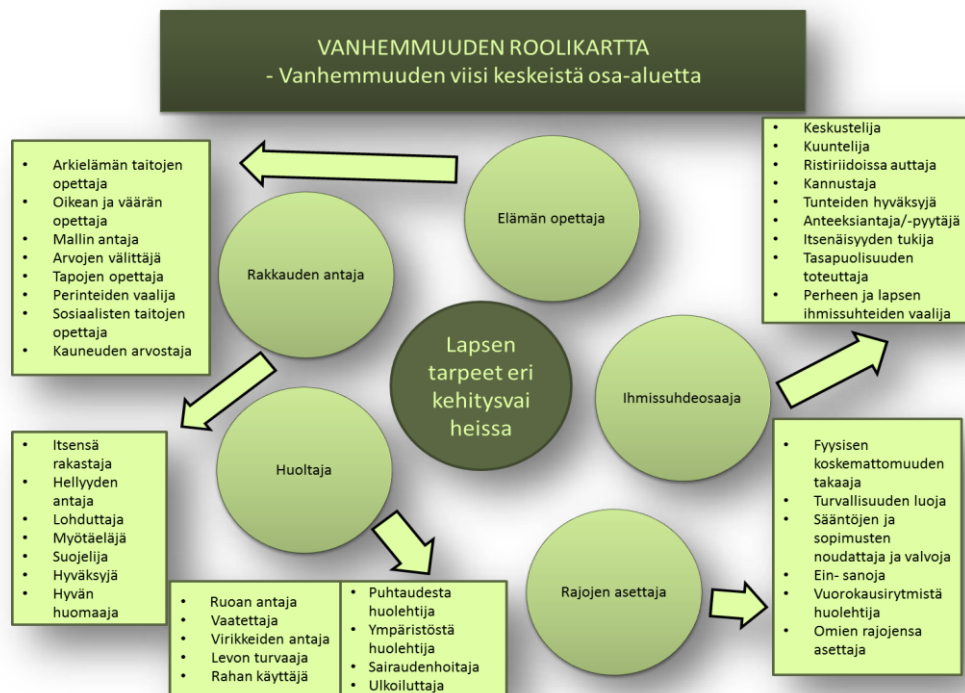
Perustulo eli kansalaistulo määritellään kuukausittain maksettavaksi vastikkeettomaksi rahasummaksi, joka maksetaan maassa asuvalle kuukausittain ilman ehtoja, tarveharkintaa tai työvelvoitteita. Se ei siis edellytä saajalta mitään, mutta elämisen mahdollistamiseksi perustulon rinnalle tarvitaan palkkatyö tai muu tulon lähde. Perustulo maksetaan henkilön tai hänen perheenjäsentensä yhteiskunnallisesta asemasta, omaisuudesta tai muista tuloista ja elämänvalinnoista riippumatta. Täydellinen perustulo tarkoittaa elämiseen riittävää rahasummaa, joka korvaa muun sosiaaliturvan. Perustuloa tarvitaan sen vuoksi, että sosiaaliturva on monimutkainen, tuotannon automaatio on lisääntynyt, työsuhteet ovat sirpaloituneet sekä yrittäjämuotoinen työ on lisääntynyt. Monimutkainen sosiaaliturva siis yksinkertaistetaan perustulolla, joka sovitetaan suoraan verojärjestelmän kanssa. Tämänhetkiset sosiaalietuudet kuten työttömyysturva, toimeentulotuki, kansaneläke ja niin edelleen, korvattaisiin yhdellä sosiaalietuudella -perustulolla. Perustulolla pyritään korvaamaan erilaisia vähimmäissosiaaliturvan

muotoja, ja hyvin toimeentulevilta se peritään takaisin ansiotuloverotuksessa. (Honkanen, Soininvaara & Ylikahri 2007, 14; Perkiö 2014, 6 - 7; Kopra 2007, 12 - 13, 15.)

Vanhemmuuteen kohdistuva tuen tarve

Henttosen työn mukaan vanhempia tulisi tukea vanhemmuudessa, jaksamisessa vanhempina sekä vanhemmuuden rooleissa ja tehtävissä. Yksi perhetyön tavoite on tukea vanhemman vanhemmuutta. Vanhemmuus usein ymmärretään lapsen ja vanhemman välisenä yhteytenä, mutta sen lisäksi se tarkoittaa myös paljon enemmän. Se syntyy, kun lapsi ja aikuinen kohtaavat. Lapsi tarvitsee aikuisen näkemään ja vastaamaan tarpeiden ja tunteiden paljouteen. Aikuinen osoittaa lapselle hänen tarpeidensa ja tunteidensa olevan hyväksyttyjä vastaamalla niihin. Sen myötä lapsi alkaa kehittyä tunteensa ja tarpeensa tunnistavaksi ihmiseksi, jonka on kutakuinkin helppo olla avoimesti toisten ihmisten lähellä ja jonka lähellä toisten on helppo olla. (Kristeri 1999, 14.)

Tekstissä liitteenä oleva kuva on Suomen kuntaliiton LASSO – projektissa kehitetty 1990-luvun loppupuolella vanhemmuuden roolikartta. Roolikartan tehtävä on kuvata vanhemmuuden moniulotteisuutta. Roolikartta jakaa vanhemmuuden tärkeät osa-alueet viiteen; elämän opettaja, rakkauden antaja, huoltaja, rajojen asettaja ja ihmissuhdeosaaja. Kaikki roolit ovat tärkeitä vanhemmuudessa, mutta niiden ilmeneminen on hyvin erilaista lapsen eri kehitysvaiheissa. Sosiaali- ja terveydenalan työntekijät kuten esimerkiksi perhetyön työntekijät voivat hyödyntää roolikarttaa työskentelyssään vanhemman ja lapsen kanssa. Roolikarttaa voi käyttää siten, että vanhempi, lapsi tai kaikki yhdessä työntekijän kanssa arvioivat vanhemmuutta näiden eri osa-alueiden vahvuuksien ja kehittämistarpeiden pohjalta. (Ihalainen & Kettunen 2011, 74 - 75.)

KUVA 1: Ihalainen & Kettunen 2011, 74 - 75.

Vanhemman tuen tarve ymmärtämiseen

Henttosen työssä työntekijät näkivät keskeisenä vanhemman ymmärtämisen tukemisen ja tällä tarkoitetaan nimenomaan sitä, että asiat tulisi selvittää mahdollisimman selkokielisesti ja konkreettisesti. (Henttonen 2010, 34.) Hyvänä menetelmänä on nähty kotiin tuotu tukimuo- to, jolloin asioiden ymmärtäminen ja sisäistäminen on usein helpompaa. Vanhemmat tekevät siis opeteltavia käytännön asioita ohjattuina omassa kodissaan. Konkreettisesti ohjaaminen ja näin ollen tekeminen on mahdollista hyödyntää useissa arjenaskareissa. (Henttonen ym. 2012.)

Kielelliset vaikeudet eli kielelliset oppimisvaikeudet voivat ilmetä kielen tuottamisen tai ymmärtämisen vaikeuksina tai molempina. Kielen ymmärtämisen vaikeus vaikeuttaa oppimista ja vuorovaikutusta muiden kanssa. Puheen ja kielen kehityshäiriöiden lääketieteellinen diagnoosi perustuu WHO:n ICD-10-tautiluokitukseen. Tässä luokituksessa häiriöt jaotellaan puheen tuottamisen ja ymmärtämisen häiriöihin. (Ahonen, Aro & Siiskonen 2007, 19, 21.)

Stakes (1999) diagnostisten kriteerien mukaan F 80.2 puheen ymmärtämisen häiriössä lapsen kyky ymmärtää kieltä on älykkyyssikää huonompi. Lähes kaikissa tapauksissa myös kielellisessä ilmaisukyvyssä on merkittävää häiriötä. Selviä puheen ymmärtämisen häiriön merkkejä ovat yksivuotiaalla reagoimattomuus tuttuihin nimiin, 1,5- vuotiaalla kyvyttömyys tunnistaa vähintään muutamia yleisiä esineitä ja 2- vuotiaalla kyvyttömyys seurata yksinkertaisia ohjeita. Myöhemmin esiintyy kyvyttömyyttä ymmärtää kieliopillisia rakenteita (esim. vastakohtia, kysymyksiä, vertailuja) ja kielen tarkempia vivahteita (esim. äänensävyjä). Lähes aina myös puheen tuottaminen on viivästynyt ja poikkeavuudet sanojen ja äänteiden tuottamisessa ovat yleisiä. Usein liittyy myös tunne- ja käytöshäiriöitä sekä sosiaalisia häiriöitä. Hyperaktiivisuus, tarkkaamattomuus, puutteelliset sosiaaliset taidot ja kavereista eristäytyminen sekä ahdistus ja liiallinen ujous ovat yleisiä oireita. Lapset voivat toistaa kieltä, jota eivät ymmärrä ja heidän mielenkiinnon kohteensa voivat olla rajoittuneita. Aikuisuuteen ulottuvia seurantatutkimuksia on niukasti, mutta osalla kielihäiriöt jatkuvat ja altistavat vaikeuksille kouluttautumisessa, työelämässä ja sosiaalisessa toiminnassa. (Ahonen ym. 2007, 20 - 21.)

Kokonaisvaltainen tuen tarve

Henttonen nosti raportissaan esiin kokonaisvaltaisen tuen, jolla työntekijät tarkoittivat tuen tarpeiden suuruutta oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien perheissä (Henttonen 2010, 34). Palveluiden järjestämisen näkökulmasta nämä vanhemmat ovat hyvin monimuotoinen ja haastava kohderyhmä. Perheet, joissa vanhemmalla on vaikeuksia ymmärtämisessä ja oppimisessa, ovat näkymätön ja tunnistamaton ryhmä. Tämä on johtanut siihen, että näille perheille ei ole kehitetty erityisen tuen tarvetta huomioivia palveluita. (Henttonen ym. 2012.)

Monet perheistä tarvitsevat hyvin runsaasti ulkopuolista tukea selviytyäkseen arjesta. Tukea voidaan tarvita jopa koko lasten kehitysiän ajan. Näin ollen yksi pitkäkestoista ja monimuotoista tukea tarvitseva perhe paikkakunnalla sitoo merkittävästi sosiaalitoimen resursseja. (Henttonen ym. 2012.)

2.4 Toimintamalli

Opinnäytteemme tavoitteena oli tuottaa saadun tiedon avulla teoreettinen toimintamalli oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien tuen tarpeista perhetyön työntekijöille ja toiminta-

malli voidaan käsitteenä ymmärtää hyvin monella eri tavalla. Ongelmallista on usein nimen-omaan se, että toimintamalli-käsitteellä on useita rinnakkais- tai lähikäsitteitä. Toimintamalli voidaan esimerkiksi hankkeissa ymmärtää toimintamuodoksi, toimintatavaksi, työskentelytavaksi, toimintakäytänteeksi tai toimintaohjueksi. Sitä voidaan siis kuvata erilaisiksi ohjelmiksi tai yhteistyöksi, mutta sen lisäksi sitä kuvataan työvälineenä tai työkaluna. Toimintamalli voidaan siis nähdä eräänlaisena menetelmänä, jolla pyritään johonkin tavoitteeseen. (Pelto-Huikko, Karjalainen, Koskinen-Ollonqvist 2006, 29.)

Engeström (1995, 106) määrittelee toimintamallin seuraavalla tavalla:

Orientaatioperusta tai lyhyemmin vain orientaatio on kokonaisvaltainen laadullinen kuvaus tavasta, jolla jostain asiasta (esimerkiksi työstä) voidaan ajatella tai jokin tehtävä tai prosessi voidaan suorittaa. Siksi sitä nimitetään myös ajattelu- ja toimintamalliksi.

Pietilän, Eirolan ja Vehviläinen-Julkusen (2002, 152) mukaan toimintamallilla tarkoitetaan työn tai toiminnan organisointitapaa, työnjako- tai järjestämistapaa tai työn teoreettista mallia. He muodostavat eron toimintamallin ja työmenetelmän käsitteiden välille siten, että työmenetelmällä he tarkoittavat suunnitelmallista ja järjestelmällistä toimintatapaa eli työn tekemistä tietyllä menetelmällä.

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tässä opinnäytetyössä oli tarkoitus selvittää oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarvetta perhetyön työntekijöiden näkökulmasta. Tavoitteena oli tuottaa saadun tiedon avulla teoreettinen toimintamalli oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien tuen tarpeista perhetyön työntekijöille.

Opinnäytetyön tutkimustehtävä:

Mihin oppimisvaikeuksista kärsivä vanhempi tarvitsee tukea?

4 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄ JA TOTEUTUS

Laadullisen tutkimuksen, jota nimitetään myös kvalitatiiviseksi tutkimukseksi, perusajatus on kuvata todellista elämää. Tutkimusmenetelmänä se pyrkii kokonaisvaltaiseen tiedon hankintaan, jossa aineisto kootaan todellisissa tilanteissa. Kvalitatiivisen tutkimuksen tekijä käyttää usein ihmisiä tiedon keruun välineinä ja luottaa sekä heidän kanssaan käytyihin keskusteluihin, että omiin havaintoihinsa. Laadullinen tutkimus eroaa määrällisestä tutkimuksesta siinä, että se luottaa vähemmän mittausvälineillä saatuun tietoon kuin ihmisiltä saatuun tietoon. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157, 160.) Ongelman selkeä rajaaminen auttaa luotettavan tiedon löytymiseen. Tutkittavan aiheen luonne vaikuttaa aineiston kokoon. Jos tutkimusaihe on selkeä ja osallistujien on helppo jakaa siitä tietoa, tiedonantajia ei tarvita niin paljoa. (Kankkunen, Vehviläinen-Julkunen 2009, 84.)

Opinnäytetyömme teoria ja teemahaastattelun teemat perustuvat Henttosen aiempaan työhön, jossa hän on selvittänyt merkittävistä oppimisvaikeuksista kärsivien sekä kehitysvammaisten vanhempien tuen tarpeita näiden vanhempien kanssa työskennelleiden työntekijöiden näkökulmasta. Toteutimme aineiston keruun haastattelemalla Kajaanin ja Sotkamon perhetyön työntekijöitä. Saadun tiedon pohjalta teimme toimintamallin perhetyön työntekijöille (LIITE 4).

4.1 Kohderyhmän valinta

Kvalitatiivisen tutkimuksen kannalta on keskeistä, että niillä henkilöillä, joilta tieto aiotaan kerätä, on mahdollisimman paljon tietoa kyseisestä aiheesta tai heillä on siihen liittyen oma-kohtaisia kokemuksia. Tätä ajatellen haastateltavat valitaan siis harkitusti. Tutkimuksemme näyte on siis harkinnanvarainen eli pyrimme saamaan näytteeseen henkilöitä, jotka edustavat tutkimaamme ilmiötä mahdollisimman hyvin ja monipuolisesti. Haastateltavien valinnassa voidaan käyttää apuna erilaisia kriteereitä, joilla määritetään haastateltavien sopivuus tutkittaviksi. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 65 - 67; Hirsjärvi & Hurme 2001, 59.)

Meidän opinnäytetyössämme tuli täytyä esimerkiksi kriteerit siitä, että he ovat perhetyön työntekijöitä ja, että he työskentelevät tai ovat työskennelleet joskus oppimisvaikeuksista kärsivien kanssa.

sivien vanhempien kanssa. Lisäksi oli tietysti välttämätöntä, että nämä henkilöt ovat aikaan ja paikkaan orientoituneita sekä kykeneviä ilmaisemaan itseään.

4.2 Toteutus

Haastattelimme perhetyön työntekijöitä Kajaanissa ja Sotkamossa. Jokaisella haastateltavista oli kokemuksia oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista. Toisilla kokemusta oli enemmän kuin toisilla. Työsuhteiden kesto oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien kanssa vaihteli työntekijöillä kuukaudesta useisiin vuosiin.

Laadullisessa tutkimuksessa tiedonantajia on yleensä määrällisesti vähän. Kerätyn aineiston riittävyttä arvioidaan usein saturaatio käsitteellä. Saturaatiota eli kylläntymistä voidaan pohdita esimerkiksi siitä näkökulmasta, että tutkija kerää tiedonantajilta aineistoa niin kauan kunnes hän ei enää saa uutta tietoa asetettuihin tutkimustehtäviin. Saturaatio on tapahtunut, kun aineistossa esiin nousevat asiat alkavat toistaa itseään. (Hirsjärvi ym. 2007, 177.) Saturaation määrittäminen voi kuitenkin osoittautua hankalaksi, kun tutkittavana ovat ihmisten kokemukset asiasta, sillä ne ovat aina ainutkertaisia. Jokaisen laadullisen tutkimuksen aineiston riittävyden arviointiin saturaatio ei siis ole toimiva menetelmä. (Vilka 2005, 128.) Tämän opinnäytetyön aineisto saturoitui kuitenkin melko kiitettävästi. Haastatteluiden edetessä tutkittavilta nousi esiin paljon samanlaisia asioita aiheesta.

Haastattelun suuri etu on se, että tutkija voi haastattelun aikana selventää tai syventää saatuja vastauksia lisäkysymysten avulla. Lisäksi etuna voidaan nähdä myös se, että jos aineistoa halutaan täydentää vielä virallisten haastattelujen jälkeen niin haastateltaviin voi ottaa yhteyttä myös jälkikäteen. (Hirsjärvi ym. 2007, 200 - 201.)

Toteutimme haastattelut teemahaastatteluina ja haastateltavia oli yhteensä viisi. Haastattelimme jokaista perhetyön työntekijää yksitellen. Yksilöhaastatteluissa ei ole muita henkilöitä vaikuttamassa haastateltavan vastauksiin, ja näin myös vastuu haastattelun suunnasta on täysin itse haastattelihoilla (Vuorela 2005). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä ja sen ominaispiirre ovat teemat, joista haastattelussa keskustellaan. Haastattelu ei siis etene etukäteen laadittujen täsmällisten kysymysten mukaan vaan etukäteen luotujen teemojen pohjalta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.) Teemahaastattelumenetelmällä varmis-

timme sen, että käsittelemme jokaisessa haastattelussa yhteneväiset teemat ohjailematta haastatteluja kuitenkaan liikaa. Jokaisella työntekijällä on omanlaisensa kokemus oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista, joten on tärkeää, että teemahaastattelussa korostuvat erityisesti ihmisten asioille antamat tulkinnat ja merkitykset. Keskeisenä pidetään myös sitä, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 208.) Teemahaastattelua nimitetään puolistrukturoiduksi haastattelumenetelmäksi, sillä siitä puuttuu strukturoidulle lomakehaastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta se ei ole myöskään täysin vapaa muotoinen vaan se on sidonnainen teemoista. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.)

Valitsimme opinnäytetyömme aineiston keruumenetelmäksi haastattelun, sillä halusimme olla suorassa vuorovaikutuksessa tiedonantajien kanssa sekä tarvittaessa tarkentaa ja syventää vastauksia. Haastattelun muodoista valitsimme teemahaastattelun, sillä halusimme saada haastateltavien omat äänet ja kokemukset kuuluviin mahdollisimman hyvin. Teemat helpottivat haastattelun etenemistä, sillä haastattelijoilla ei ollut tästä aiempaa kokemusta. Haastattelumme teemat (LIITE 1) muodostuvat Henttosen Monimuotoista tukea – työn pohjalta.

Tutkimusluvan opinnäytetyölle myönsi Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän hallintoylilääkäri, tulosalueen kaksi esimiestä sekä tulosityksikön päällikkö 11.10.2013. Tutkimusluvan myöntämisen jälkeen teimme selvitystyötä mahdollisista haastateltavista ja innokkaita haastateltavia löytyi. Myöhemmin opinnäytetyön edetessä joukkoon tuli myös muutama haastateltava lisää. Ennen haastatteluja tiedonantajille lähetettiin saatekirje (LIITE 2), suostumuslomake (LIITE 3) ja haastattelun teemat. Osa haastatteluista toteutettiin Kajaanissa ja osa Sotkamossa. Haastattelut eivät aiheuttaneet tiedonantajille merkittäviä matkakustannuksia, sillä pyrimme tekemään haastattelut heidän omilla toimipisteillään. Yksi haastattelu kuitenkin toteutettiin ammattikorkeakoulun tiloissa organisaation tilan puutteen vuoksi. Ensimmäinen haastattelu toimi esihaastatteluna, mutta koska haastatteluteemoja ei sen perusteella muutettu, otettiin se myös osaksi aineistoa. Haastattelut nauhoitettiin ja niiden kesto vaihteli 45 minuutista aina 75 minuuttiin.

Haastattelujen aikana tiedonantajat saivat kertoa vapaasti kokemuksistaan ja opinnäytetyön tekijät ohjasivat haastattelun etenemistä esittämällä tarkentavia kysymyksiä saaduista vastauk-

sista. Haastattelutilanteet olivat luontevia ja haastattelujen jälkeen keskustelua usein jatkettiin muista aiheista.

4.3 Analyysiprosessi

Analyysivaihe laadullisessa tutkimuksessa nähdään usein haastavana, sillä sitä eivät ohjaa tiukat säännöt. Lisäksi valintamahdollisuuksia analyysitavalle on olemassa useita. Laadullisen tutkimuksen analyysivaihe voidaan nähdä myös antoisana, sillä siinä käsitellään todellisia elämäkokemuksia. Analyysitavan valinnassa tulee kiinnittää huomio erityisesti siihen, että sen tulee antaa parhaiten vastaus opinnäytetyön asetettuun tutkimustehtävään. (Hirsjärvi ym. 2007, 219 - 220.)

Aineisto analysoitiin käyttämällä sisällönanalyysiä. Aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä, ja analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tässä opinnäytetyössä käytettiin deduktiivista eli teorialähtöistä sisällönanalyysiä. Tällöin analyysin luokittelu perustuu johonkin aiempaan viitekehykseen, joka voi olla teoria tai käsitejärjestelmä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.) Tämän opinnäytetyön aikaisempi viitekehys oli Henttosen työ, jossa hän selvitti merkittävistä oppimisvaikeuksista kärsivien sekä kehitysvammaisten vanhempien tuen tarpeita.

Analyysirungon ei välttämättä tarvitse olla kovin tiukka. Tällöin sen sisälle muodostetaan kyseessä olevasta aineistosta erilaisia luokituksia tai kategorioita noudattaen induktiivisen sisällönanalyysin periaatteita. Aineistosta voidaan siis poimia asiat, jotka kuuluvat analyysirunkoon, mutta myös ne asiat, jotka jäävät rungon ulkopuolelle. Ulkopuolelle jäävistä muodostetaan uusia kategorioita induktiivisen sisällönanalyysin periaatteita seuraten. Analyysirunko voi olla myös strukturoitu ja tällöin aineistosta kerätään vain niitä asioita, jotka sopivat analyysirunkoon. Näin voidaan siis testata aiempaa teoriaa uudessa kontekstissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.) Analyysi etenee vaiheittain siten, että ensin haastattelut kuunnellaan ja auki kirjoitetaan sana sanalta. Aineiston kirjoittamista puhtaaksi sananasaisesti kutsutaan litteroinniksi (Hirsjärvi ym. 2007, 217). Tämän jälkeen haastattelut luetaan läpi ja niiden sisältöön perehdytään. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 138.)

Analyysin ensimmäinen vaihe on analyysirungon muodostaminen. Tämän jälkeen seuraa aineiston pelkistäminen analyysirungon avulla. Aineiston pelkistämisen jälkeen aineisto ryhmitellään alaluokkiin samaisen analyysirungon avulla. Näiden jälkeen yläluokat ja alaluokat muodostetaan analyysirungon mukaisesti. Tätä seuraa mahdollisten uusien luokkien muodostaminen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 114 - 117, 120.)

Tässä opinnäytetyössä päädyttiin deduktiiviseen sisällönanalyysiin, sillä opinnäytetyön tekijät halusivat siirtää aiemman viitekehyksen uuteen kontekstiin. Analyysirunko muotoutui Hentosen työstä Monimuotoista tukea 2010, jonka pohjalta myös haastattelun teemat oli rakennettu. Kaikki haastattelut litteroitiin viikon kuluessa nauhoituksen jälkeen. Kaiken kaikkiaan litteroitua aineistoa tuli yhteensä 76 sivua. Litteroituun aineistoon perehdyttiin, jonka jälkeen aineistosta merkattiin eri värein eri teemoihin sisältyvät asiat. Analyysiyksikkönä käytettiin kokonaisia lauseita tai osia niistä. Tämän jälkeen värein merkatut teemat jaoteltiin omiin tiedostoihin ja aineisto pelkistettiin (Taulukko 1.) Tässä opinnäytetyössä sisällönanalyysin luokituksessa pääluokkana käytimme oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarvetta, yläluokkina erittelimme tuen tarpeet ja alaluokkina käsittelimme tuen tarpeet perhetyön työntekijöiden kokemuksellisen tiedon kautta.

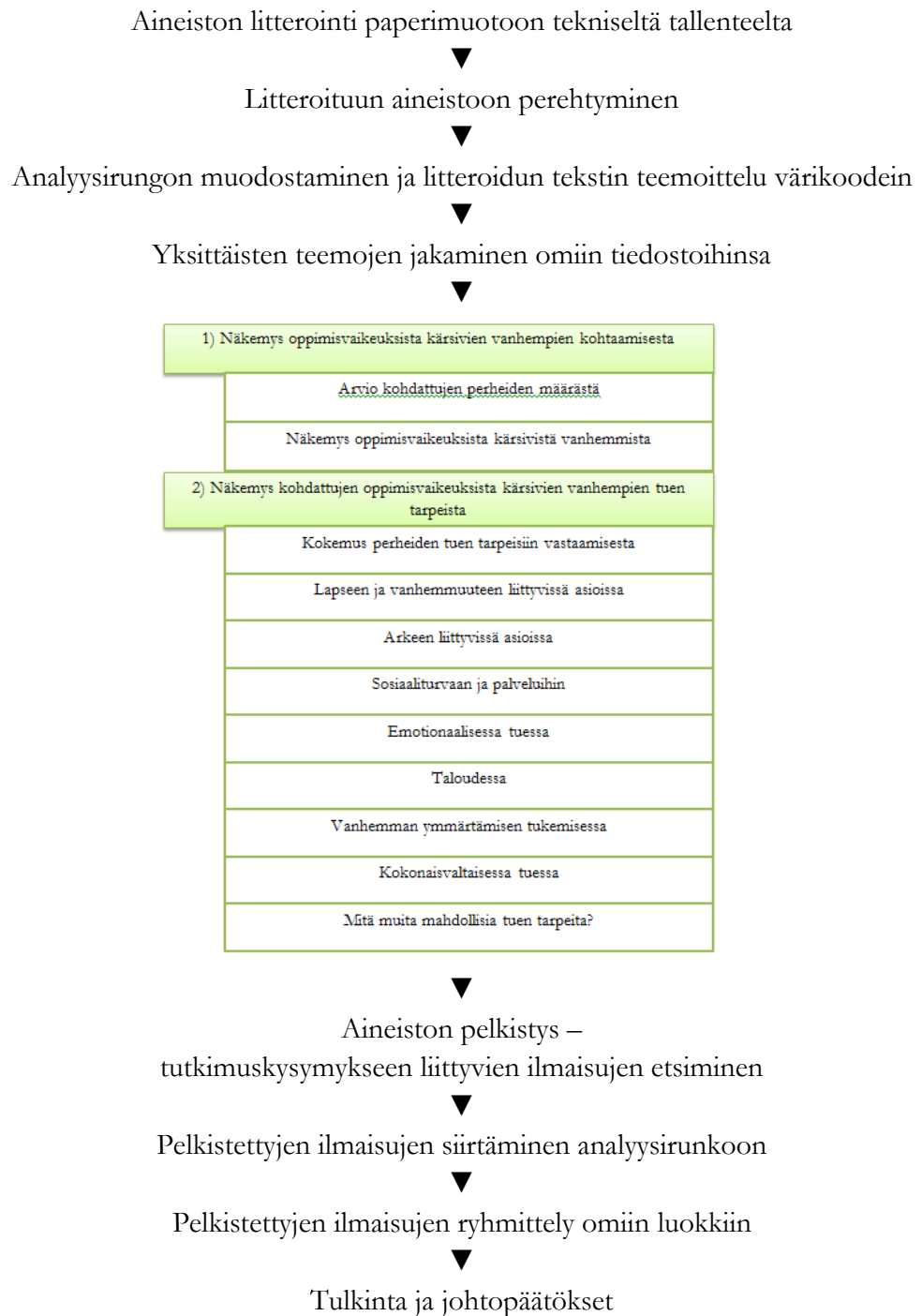
AINEISTON PELKISTÄMINEN

Analysirunko	Litteroitu aineisto	Pelkistetty aineisto
Vanhemman tuen tarve lapsen ja vanhemmuuteen liittyvissä asioissa	<p>"Tai ongelmat on pienempiä vauvaiässä. Että ne tuota kuitenkin osaa siinä vaiheessa toimia, mutta sitten kun lapsi kasvaa niin ne vaikeudet ne niin kun kertaistuu."</p> <p>"Sitten, kun lapsi kasvoi niin ei osannut asettaa rajoja. Hän jossakin määrin varmaan ymmärsi, miten olisi pitänyt toimia, mutta ei vaan saanut toteutettua."</p>	Vauvaiässä toimiminen vanhemmilla vielä onnistuu, mutta vaikeus ilmenee lapsen kasvaessa, kun vanhemman tulisi asettaa rajoja.
Vanhemman tuen tarve arjessa	"Aina tulee mieleen se vuorokausirytmii.. se on miten sattuu... Syyään millon sattuu ja herätään millon sattuu."	Vuorokausirytmii ei perheillä ole. He syövät, nukkuvat ja heräävät miten sattuu.
Vanhemman tuen tarve sosiaaliturvaan ja palveluihin	<p>"Meillähän on taas se, että me sitten jatketaan niitä etteenpäin, esimerkiksi että kun huomaa sen, että tämä äiti nyt tarttee psykiatrisen puolen tai mitä nyt tarttee. Tai perhe tarttee pariterapeuttia ynnä muuta niin kyllä me niin kun ohjataan niitä. Monen kanssahan se onnistuu ja ne lähtee ja on ..tuota.. Mutta harvoin nekään tulee sanomaan, että että se pitää ite huomata."</p>	Perhetyön työntekijällä on suuri rooli näiden vanhempien palveluverkostossa. He tarvitsevat hyvin moninaista osaamista ja kykyä ohjata ja tukea näitä vanhempia erilaisien palvelujen piiriin. Työntekijällä täytyy olla myös kykyä tunnistaa nämä tarpeet.
Emotionaalinen tuki	"..No aika silleen hyvin spontaanisti ja silleen joskus hyvinkin ylireagoiden. Aika paljon semmosessa itsensä hallinnassa on häikkää. Että tavallaan.. hyvin, jos lapsi jotakin tekkee niin tulee semmonen räjähdys.. oma reaktio siihen. Semmosta ei ehkä ..kovin pitkää pinnaa ei heillä ollut.."	Näiltä vanhemmilta puuttuu pitkäjänteisyys ja he saattavat reagoida asioihin hyvin voimakkaasti.

Tuen tarve taloudessa	"Et se talous on aika retuperällä.. ja sitten on näitä pikavippejä. Ja on mahdollisesti ulosotossa, mutta kuitenkin laskut erääntyy. Ja ehkä sitä, että ostellaan mielen ja halun mukkaan. Netistä ja osamaksulla. Ajatusta ei ehkä oo, että ne pittää joskus maksaa. Sen vaan tässä hetkessä, että nyt tekee mieli tuo.. ja se on vaan neljä kymppiä kuussa toi osamaksu. No ruetaan sitä maksamaan. Se on ehkä se, että mikä on selkein semmonen.."	Nämä vanhemmat eivät hallitse rahan suunnitelmallista käyttöä.
Vanhemman tuen tarve ymmärtämisessä	"Se näkyy sitten semmosena, että ei voi kovin abstraktisti puhua asioista tai kovin monimutkasesti. Että jos on puhunut niin, kun yleensä puhutaan niin.. seuraavalla kerralla huomaa, että äiti ei oo tai vanhemmat ei oo sisäistänyt asioita. Pitää siis puhua hyvin yksityiskohtaisesti ja semmosesta vaan käytännön asioista."	Nämä vanhemmat eivät sisäistä asioita, jos asioista puhutaan hyvin abstraktisti.
Vanhemman kokonaisvaltaisen tuen tarve	"Ehkä niin kun justinsa silleen.. tämmösissä ns tavallisissa perhetyön asiakkaissa niin ne kotikäynnit voidaan keskittää siihen johonkin yksittäiseen asiaan, että mikä se avun tarve on ollut. Näillä perheillä se avun tarve on niin kokonaisvaltainen, että joutuu sotkeutumaan vähän kaikkiin asioihin.."	Avun tarve on hyvin kokonaisvaltaista verrattuna perhetyön tavallisiin asiakkaisiin, joten myös siihen vastaaminen on hyvin kokonaisvaltaista.
Vanhemman muut mahdolliset tuen tarpeet	"No kun ei niillä oikeestaan koulutusta.. onhan niillä, mutta nekin on niitä mukautettuja. Osa heittäny kesken, kun eivät pystyny. Oikeestaan se kesken jättäminen kaikista suurin, mitä tuo niin.. niillä on. Ei niillä yleensä oo mitään ammattia tai jos ovat töissä niin ovat sillä kuntoutustuella ollu."	Oppimisvaikeuksista kärsivät vanhemmat tarvitsevat tukea koulutukseen ja työllistymiseen liittyvissä asioissa, sillä useassa tapauksessa koulutus voi olla kesken tai koulutusta ei ole.

TAULUKKO 1: Esimerkkejä aineiston pelkistämisestä.

ANALYYSIPROSESSI

TAULUKKO 2: Analyysiprosessi tiivistettynä.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarvetta perhetyön työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimustulokset esitetään asetetun analyysirungon avulla. Kerätty aineisto on jaettu sekä ylä- että alaluokkiin. Yläluokat on tuotu esiin otsakkeina ja alaluokat tummennettuina tekstissä. Aineiston luokittelussa muodostui myös yksi yhdistävä luokka eli lapsen ja vanhemmuuteen liittyvät tuen tarpeet yhdistettiin yhdeksi luokaksi. Suorien lainauksien avulla on pyritty havainnollistamaan esiteltyjä tuloksia.

Keskeisimpänä tuloksena aineistosta muodostui toimintamalli (LIITE 4). Siihen on koottu tiivistetysti haastatteluissa ilmenneet oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarpeet. Toimintamallissa on tarkoitus tuoda esiin mahdollisimman yksittäisiä sekä konkreettisia esimerkkejä tuen tarpeista. Tuen tarpeet on jaoteltu toimintamalliin teemahaastattelujen ja analyysi rungon mukaisesti; lapsi ja vanhemmuus, arki, sosiaaliturva ja palvelut, emotionaalinen tuki, talous, vanhemman ymmärtämisen tukeminen, kokonaisvaltainen tuki sekä muut mahdolliset tuen tarpeet. Näiden kategorioiden mukaisesti on toimintamalliin jaoteltu yksittäisiä asioita näiden vanhempien tuen tarpeista. Näin tuen tarpeita ja niiden laajuutta on helpompi havainnollistaa.

5.1 Näkemys oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien kohtaamisesta

Näkemys kohdattujen oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien määrästä on työntekijöiden kokemuksesta hyvin vaihteleva. He eivät ole perhetyön suurin asiakasryhmä, mutta sen muuttaminen konkreettiseksi luvuksi on haastavaa, sillä osa oppimisvaikeuksista on diagnosoitu ja osa taas perustuu työntekijöiden omiin havaintoihin.

Näkemys oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista perustuu työntekijöiden havaintoihin siitä, että vanhemmat eivät pysty käsittelemään asioita tai eivät ymmärrä kysymyksiä tai ohjeita.

”No siinä kun rupee keskustelemaan niin beti sen niin kun huomaa, että asiat ei mee perille tai huomaa ettei kysymyksiä ymmärretä. Että ne periaatteessa. Ja Tietysti, kun paremmin oppii tuntemaan niin yleensä ne on näihin liittyviä asioita. Joko ne ei ymmärrä kysymystä tai ne ymmärtää väärin.”

Havaintoja on myös siitä, että oppimisvaikeus näkyy vanhemmissa jo siinä, että he eivät näe lainkaan tarvetta ulkopuoliselle tuelle. Perhetyön työntekijät mainitsivat, että oppimisvaikeus on havaittavissa myös koulutustaustan perusteella, sillä se on usein hyvin vähäistä ja taustalla saattaa olla paljon kesken jääneitä opintoja.

Haastatteluissa käy ilmi, että näillä vanhemmilla ilmenee myös vaikeutta ajan käsittämisessä ja se hankaloittaa muuta asioimista ja yleistä arjen hallintaa. Arjen hallintaa vaikeuttaa myös muun muassa se, että vanhempi ei kykene auttamaan lasta koulutehtävien tekemisessä luki-häiriönsä vuoksi.

5.2 Näkemys kohdattujen oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien tuen tarpeista

Haastatteluista ilmenee oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien tarvitsevan tukea kaikkien käsiteltyiden teemojen osa-alueilta. Vanhempien tuen tarve lapseen kohdistuen ja vanhemmuuteen on lapsille rajojen asettaminen, lapsesta huolehtiminen, johdonmukainen kasvatusta, vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä, virikkeiden antaminen, vuorokausirytmien ja kotitehtävissä avustaminen. Arjessa vanhempien tuen tarve on kodin siisteydestä huolehtiminen, ruoanlaitto, vuorokausirytmien ja yleinen asiointi, kuten kaupassa käynti.

Sosiaaliturvan ja palveluiden tuen tarve näkyy perhetyön työntekijöiden työskentelyssä palveluihin ohjaamisessa, palveluiden tarpeen tunnistamisessa, lomakkeiden täytön avustamisessa, aikojen varaamisessa ja vanhemman paikalle menemisen tukemisena. Taloudessa vanhemmat tarvitsevat tukea rahan hallintaan ja varattomuuteen.

Ymmärtämisen vaikeuden vuoksi vanhemmilla on tuen tarve asioiden ymmärtämiseen ja sisäistämiseen, ohjatun käytäntöön siirtämiseen, oppimiseen, muistamiseen ja avuntarpeen

ymmärtämiseen. Emotionaalinen tuen tarve vanhemmilla näkyy tunteiden käsittelyssä, hallinnassa ja tunnistamisen vaikeutena.

Oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman vaikutus näkyy koko perheessä, joten kokonaisvaltainen tuen tarve kohdistuu koko perheen tukemiseen. Työntekijöiltä vaaditaan myös kokonaisvaltaista ohjausta ja ulkopuolisen tukiverkoston kokoamista. Muita tuen tarpeita näillä vanhemmilla on sosiaalisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen, parisuhde, ehkäisy, perheessä isän tukeminen sekä oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman kouluttautuminen ja työllistyminen.

Kokemus perheiden tuen tarpeisiin vastaamisesta

Työntekijät kokevat oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman perheen tuen tarpeeseen vastaamisen haastavaksi. Osa työntekijöistä kokee, että tuen tarpeeseen on pystytty osittain vastaamaan eri menetelmien avulla ja työn tulokset ovat olleet palkitsevia. Parhaiten tuen tarpeeseen työntekijä pystyy vastaamaan sitoutumalla työhön oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien kanssa ympäri vuorokautisesti. Työn tuloksellisuutta on voinut nähdä lasten kautta. Tuen tarpeeseen vastaaminen on hankalaa, jos vanhempi ei ole yhteistyöhaluinen tai ei ole ymmärtänyt perhetyön merkitystä.

Osalla työntekijöistä on kokemus, että perheen tuen tarpeeseen ei pystytä vastaamaan tai perheen tilanne käy ylivoimaiseksi perhetyön työntekijälle ja perhe tarvitsee tiiviämpää tukea perhetyön lisäksi ulkopuolisen verkoston avulla. Työntekijät kokevat turhautuneisuutta ja syyttävät itseään, jos tuen tarpeeseen ei ole pystytty vastaamaan.

”Joo on todellakin tullu, kun tuntuu, ettei ne asiat etene. Hyvin turhauttavaahan se välillä on. Sitten yrittää miettiä, että onko vielä jotain muuta konstia.. vai mitä sitä oikein tekis. On se välillä semmosta, että hakea päättänsä seinään. Että asiat ei etene...”

”..johonki perhekuntoutukseen iha missä on niinku tiivis ympäri vuorokautinen ohjeistus ja neuvonta ja ennen kaikkea isä siihen mukkaa..”

Vanhemmuuden tukeminen lapseen liittyvissä asioissa

Tuen tarve oppimisvaikeuksista kärsivillä vanhemmilla lapseen liittyvissä asioissa on rajojen asettamisessa. Näillä vanhemmilla on hankaluutta asettaa rajoja lapselle ja rajojen puuttuminen näkyy lapsen toiminnassa. Haastatteluissa käy ilmi, että vaikeuksia ilmenee enemmän lapsen kasvaessa. Vauvaiässä toimiminen osalla vielä onnistuu, mutta lapselle tullessa omaa tahtoa rajojen asettamisen vaikeus ilmenee. Oppimisvaikeuksista kärsivillä vanhemmilla ilmenee myös hankaluutta perusasioissa lapsen kanssa, kuten miten lapsi puetaan ulos minäkin vuodenaikana tai mitä syötetään missäkin iässä.

”Tai ongelmat on pienempiä vauvaiässä. Että ne tuota kuitenkin osaa siinä vaiheessa toimia, mutta sitten kun lapsi kasvaa niin ne vaikeudet ne niin kun kertaistuu.”

”Sitten, kun lapsi kasvo niin ei osannut asettaa rajoja. Hän jossakin määrin varmaan ymmärsi, miten olisi pitänyt toimia, mutta ei vaan saanut toteutettua.”

Vanhemmilta puuttuu johdonmukaisuus kasvatuksesta, ja he saattavat kokea sitoutumisen lapseen raskaana. Kasvatus perustuu komentamiseen ja karjumiseen, joten perhetyö käy pitkiä keskusteluja vanhemman kanssa, että onko tämä oikea kasvatus tapa. Äidin kokeman hallinnan puutteen vuoksi äiti puolustautuu nauramalla perhetyön työntekijän ja lapsen väliselle vakavalle keskustelulle, joten tämän vuoksi lapsi ei kykene ottamaan keskustelua vakavasti.

Lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa on puutetta ja he suoriutuvat paremmin tilanteista, jotka voi hoitaa mekaanisesti. Vanhempien ja lasten vuorovaikutusta kuvaillaan esimerkiksi niin, että syliin ottamista ei juuri tapahdu vaan lapsi mieluummin pukataan pois. Lasten kanssa ei kommunikoida, joten vanhemmat korvaavat materiaaleilla lapsille sen puutteen, kuten uusimmilla peleillä ja pelikonsoleilla. Perhetyön työntekijöillä herää myös huoli siitä, että minkälaisen sosiaalisen ja emotionaalisen kehityksen lapsi saa, kun vanhemmat eivät ole kykeneviä tukemaan niissä.

”..eikä heillä ollut koskaan semmosta sosiaalista kanssakäymistä kun lapset tulee koulusta tai päiväkodista, että kysellään miten mennee tai jos lapsi toi jonkun tekee minkä oli tehnyt nii se katottiin ja nakattiin oltiin yli.”

Osissa perheistä ei harrasteta ulkoilua muuta kuin perhetyön työntekijän ohjatessa paikan päällä yhteisiin hetkiin. Perhetyön työntekijä yrittää tuoda asioita esille lasten kautta, koska vanhemmat kokevat voimakkaasti, että he eivät tarvitse apua. Lapset pitävät yhdessä olostaan ja pelailusta, mutta vanhemmat eivät sitä tee. Työntekijä pyrkii tukemaan vanhempien ja lasten kanssakäymistä lasten kautta omalla mallintamisella, kuten pelaamalla lasten kanssa ja näyttämällä miten lasten kanssa voi toimia. Perhe tekee yhteisiä asioita perhetyön ohjatessa, mutta perhetyön työntekijän puuttuessa yhteistä toimintaa perheen kesken ei ole.

Havaintoja on tehty, että hankaluutta on vuorokausi-rytmissä, joka taas hankaloittaa lapsen kanssa toimimista ja perheen arkea. Nämä vanhemmat tarvitsevat esimerkiksi perhetyötä tukeksi aamulla heräämiseen, ruoka-aikoihin ja lasten nukkumaan laittamisessa. Työntekijät kokevat vuorokausi-rytmin olevan edellytys lapsen hyvinvoinnille.

Haastateltavat ovat myös tehneet ulkoisia havaintoja miten vanhemman oppimisvaikeus näkyy lapsesta. Konkreettisena esimerkkinä tulee ilmi, että lapsen ulkoinen olemus saattaa olla epäsiisti. Lapsella saattaa olla likaiset vaatteet ja takkuiset hiukset. Toisaalta on myös mainintoja siitä, ettei vanhemman oppimisvaikeus näy lapsesta päällisin puolin.

Mainintoja on myös siitä, että osalla oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien lapsissa havaitaan merkkejä jälkeen jäämisestä. Työntekijän kokemuksen mukaan osalle lapsista voi periä oppimisvaikeus ja jos vanhempi tai vanhemmat eivät kykene vastaamaan lapsen kehitykseen, niin sillä on omat vaikutuksensa. Haastatteluissa ilmenee tilanne, jossa myös lapsella on oppimisvaikeuksia ja oppimisvaikeuksista kärsivä äiti ei osaa huomioida lapsen erityistarpeita eikä suhtaudu lapseen arvostavasti.

Perhetyön työntekijät havaitsevat, että oppimisvaikeuksista kärsivät vanhemmat eivät välttämättä kykene neuvomaan lasta esimerkiksi koulutehtävissä. Haastatteluissa käy ilmi, että vanhempi ei kykene auttamaan koulutehtävien tekemisessä oman oppimisvaikeutensa vuoksi.

Arjen sujumiseen kohdistuva tuen tarve

Työntekijät kokevat **oppimisvaikeuksista kärsivillä vanhemmilla olevan tuen tarve arkeen liittyen** kodin siisteydessä ja likaisuudessa. Oppimisvaikeuksista kärsivät vanhemmat eivät joko osanneet tai eivät viitsineet siivota. Ruoanlaitto on joissakin perheissä haastavaa ja ruoka koostuu lähinnä helposti valmistuvista sekä halvoista ainesosista. Ruoan säilyttämisen ongelma ilmenee yhdessä tapauksessa viidestä.

Vuorokausirytmä lähestulkoon puuttuu perheiltä, joissa vanhemmalla on oppimisvaikeus. Vuorokausirytmä nähdään olennaisimpana perheen arjen pyörittämisen kannalta. Perhetyön työntekijöiden erilaisin menetelmin tuettu vuorokausirytmien rakentuminen onnistuu osalta perheeltä. Perheet saavat vuorokausirytmien selkeyttä, kun perhetyön avulla lapset pääsevät päiväkotiin.

”Kyllä se siihenkin niin tarvitti sitä opastamista.. että aamulla nousee ja aletaan sitä vauvaa vaikka hoitamaan, että eikä anneta aina vaan anneta vaikka pullosta maitoa ja niin kun jatketa nukkumista. Kyllä ne siihen tarvitti sitä opastusta. Eikä se aina niin hyvin mennyt perille. Se oli semmonen kesto-suosikki aihe. Siihen piti aina uudestaan ja uudestaan palata.”

Asiointi, esimerkiksi kaupassa käynti, on haastateltavien mukaan osalle perheestä haastavaa, sillä vanhemmat eivät joko viitsineet, osanneet tai he tarvitsevat ohjausta asioimiseen. Laskujen maksaminen oppimisvaikeuksista kärsivällä vanhemmalla on ongelmana harvassa tapauksessa.

”..Mutta esimerkiksi ulkoilu joku tällöinen voi olla vaikeeta, tai ei tule lähettyä tai. Yleensäkin muualle yleensäkin käyminen ja asioiminen ja jopa niissä auttaminen ens alkuun ja..”

Sosiaaliturvaan ja palveluihin liittyvä tuen tarve

Perhetyön työntekijät ovat havainneet tuen tarpeen sosiaaliturvaan ja palveluihin liittyvissä asioissa tarpeena palveluihin ohjaamisessa. Perhetyön työntekijän rooli on siis ohjata oppimisvaikeuksista kärsiviä vanhempia muiden palveluiden piireihin ja olla osana moniammatillista työryhmää.

”Meillähän on taas se, että me sitten jatketaan niitä etteenpäin, esimerkiksi että kun huomaa sen, että tämä äiti nyt tarttee psykiatrisen puolen tai mitä nyt tarttee. Tai perhe tarttee pariterapeuttia ynnä muuta niin kyllä me niin kun ohjataan niitä. Monen kanssahan se onnistuu ja ne lähtee ja on ..tuota.. Mutta harvoin nekään tulee sanomaan, että että että se pitää ite huomata.”

Oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista on havaintoja muun muassa Kelan palveluiden, toimeentulotuen, päivähoidon, mielenterveyspalvelujen, sosiaalityöntekijän, tukihenkilön, edunvalvonnan, erilaisten terapioiden, työllistymiseen liittyvien palveluiden, tukiperheen, lastensuojelun ja neuvolan piireissä.

Haastatteluissa ilmenee, että nämä vanhemmat turvautuvat perhetyön työntekijään useissa asioissa, jotka liittyvät palveluverkostoon kuten yhteyden ottamisessa toiseen tahoon tai esimerkiksi työntekijän pyytäminen turvaksi palavereihin. Mainintoja tulee myös lomakkeiden täyttämisen hankaluudesta ja usein perhetyön työntekijää tarvitaan niissä avuksi.

Perhetyön työntekijän tehtävä on kannatella vanhempaa palveluverkostossa, sillä vanhemmilla ei välttämättä ole käsitystä mihin kaikkiin palveluihin he ovat oikeutettuja. On tehty myös havaintoja, että vanhemmat unohtavat varata aikoja tai unohtavat mennä paikalle sovittuihin tapaamisiin kuten neuvolaan tai lääkäriin. Perhetyön työntekijöiden on siis muistutettava vanhempia näistä ja sen lisäksi heiltä vaaditaan ammattitaitoa tunnistaa muiden palveluiden tarpeita näistä vanhemmista. Muihin palveluihin ohjaaminen vaatii myös hyvää perustelu kykyä perhetyön työntekijältä, mutta on myös tehty havaintoja vanhemmista, jotka kykenevät suoriutumaan palveluista, joita on vuosien varrella oppinut sosiaalityöntekijältä.

Oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien suhtautuminen perhetyöhön tukimuotona on herättänyt usein alussa negatiivisia tunteita, kuten pelkoa, häpeää tai pakottamisen tunnetta. Asenteisiin vaikuttaa suuresti aiemmat kokemukset ja se, että minkä asian vuoksi perhetyö tulee perheeseen. Mainintoja on myös kuitenkin siitä, että perhetyö on otettu hyvin vastaan.

Emotionaalinen tuen tarve

Oppimisvaikeuksista kärsivillä vanhemmilla on emotionaalisuudessa tuen tarvetta, sillä he saattavat ylireagoida oman tunne tilansa ja näyttää sen voimakkaasti tai heillä esiintyy tunne köyhyyttä lapsiaan kohtaan. Tunneköyhyys lapsia kohtaan ilmenee lapsen huomiotta jättämisellä tai lapsen arvostamattomuudessa. Vanhempien käyttäytymisessä on havaittavissa aggressiivisuutta ja nopeaa hermostumista, johon osa työntekijöistä uskoo syyksi ymmärtämättömyyden. Myös itsehillinnän puutetta ja lapsenomaista kiukuttelua ilmenee joissakin haastateltavien tapauksissa.

”..No aika silleen hyvin spontaanisti ja silleen joskus hyvinkin ylireagoiden. Aika paljon semmosessa itsensä hallinnassa on häikkää. Että tavallaan.. hyvin, jos lapsi jotakin tekee niin tulee semmonen räjähdys.. oma reaktio siihen. Semmosta ei ehkä ..kovin pitkää pinnaa ei heillä ollut..”

”..Mutta muuten he ovat hyvin sillä tavalla itsekkäitä ja hyvin niin kun ottavat nokkiinsa kun sanotaan. Jos niin kun jostakin vaikka kuinka hienotunteisesti ja nätisti asiaa sanot..”

Haastatteluissa ilmenee, että vauvan ja vanhemman vuorovaikutus ei toimi, jos vanhempi ei tunnista omia tunteitaan eikä vanhempi kykene tukemaan lapsen tunnepuolen kehitystä. Vanhempien tunteiden ailahtelevuus tai tunteiden köyhyys ilmenee lähinnä lapsen tunnepuolen kehityksen häiriönä. Vanhemmista ilmenee lapsen kanssa toimiessaan tietynlaista mekaanisuutta, johon ei kuulu tunnepuolta. Lisäksi havaintoja on siitä, että näiden perheiden vanhempien kasvatusta perustuu huutoon ja komentamiseen.

Tunnepuolen kehitystä vanhemmilla pyritään tukemaan tunnekortein, mallittamalla tai lasten kautta niin, että työntekijä tuki lasten tunnepuolen kehitystä esimerkiksi leikein ja toivoi vanhempien ottavan mallia.

Taloudellinen tuen tarve

Haastatteluissa ilmenee, että **oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien kyky ymmärtää talous- ja raha-asioita** on puutteellinen. Heiltä puuttuu kyky hallita ja suunnitella rahan tuloa ja menoa. Se näkyy esimerkiksi maksamattomina laskuina, ulosottoina, yksipuolisena ruokana ja yksinkertaisesti rahan puutteena.

”Et se talous on aika retuperällä.. ja sitten on näitä pikavippejä. Ja on mahdollisesti ulosotossa, mutta kuitenkin laskut erääntyy. Ja ehkä sitä, että ostellaan mielen ja halun mukkaan. Netistä ja osamaksulla. Ajatusta ei ehkä oo, että ne pitää joskus maksaa. Sen vaan tässä hetkessä, että nyt tekee mieli tuo.. ja se on vaan neljä kymppiä kuussa toi osamaksu. No ruetaan sitä maksamaan. Se on ehkä se, että mikä on selkein semmonen..”

Mainintoja tulee myös, että oppimisvaikeuksista kärsivät vanhemmat käyttävät rahaa runsaasti itseensä jopa lasten kustannuksella. Perhetyön työntekijöiden havaintoja on myös siitä, että vanhempi palkitsee itseään ostelemalla. Haastatteluista ilmenee myös konkreettisia tilanteita, että rahan tullessa vanhempi lähtee suoraan kauppaan ja ostaa itselleen esimerkiksi hyvin kalliin laukun. Yksi viidestä kertoo myös esimerkin täysin päinvastaisesta tilanteesta, kun vanhemmat ovat ostaneet lapsille kaiken mitä he haluavat. Kaupassa ostoskärryyn kerätään kaikki lasten haluamat asiat, vaikka he vasta olisivat saaneet uusia tavaroita.

Yksinhuoltaja äitien tilanne nähdään huonoimpana talouden kannalta, sillä perheissä, joissa on kaksi vanhempaa ja toinen mahdollisesti käy töissä niin talous on tietenkin vakaampi. On olemassa useampia mainintoja tilanteista, joissa isä käy töissä ja äiti on kotona lasten kanssa.

Oppimisvaikeuksista kärsivät vanhemmat ei myöskään ymmärrä, että kaikki mitä lasten kanssa voi tehdä ei tarvitse välttämättä maksaa. Perhetyön työntekijän on pitänyt konkreettisesti näyttää vanhemmalle ja lapsille mitä he voivat tehdä yhdessä ilman, että siitä täytyy maksaa.

Vanhemman tuen tarve ymmärtämiseen

Oppimisvaikeuksista kärsivällä vanhemmalla on vaikeuksia ymmärtää ja sisäistää asioita. Osalla vanhemmista perhetyön antamien ohjeiden ymmärtäminen ja niiden asettaminen käytäntöön on hankalaa. Yksinkertaisten asioiden oppiminen ja mielessä pitäminen on joillakin vanhemmilla haastavaa. Oppimisvaikeudesta kärsivä vanhempi ei välttämättä ymmärrä asetettua kysymystä tai ymmärtää sen väärin. Muutamassa tapauksessa on havaittu raha-asioiden ja ajan käytön ymmärtämisen vaikeutta.

”Se näkyy sitten semmosena, että ei voi kovin abstraktisti puhua asioista tai kovin monimutkisesti. Että jos on puhunut niin, kun yleensä puhutaan niin.. seuraavalla kerralla huomaa, että äiti ei oo tai vanhemmat ei oo sisäistänyt asioita. Pitää siis puhua hyvin yksityiskohtaisesti ja semmosesta vaan käytännön asioista.”

Työntekijät pyrkivät tukemaan vanhempien ymmärtämisen vaikeutta selkokielellä, mallintamisella, kuva korteilla, kohta kohdalta näyttäen sekä yhdessä ohjeiden läpikäymisellä. Vanhempien ymmärtämisen vaikeus näkyy työntekijän työssä toistoina, työntekijän konkreettisena tukena ja esimerkkinä toimimisena. Osalla työntekijöistä on kokemus, että pelkkä puhuminen ja keskustelu eivät toimi näiden vanhempien kanssa. Työntekijöiden keskuudessa on myös kokemusta, että vanhemmille ymmärrystä ei voi tuoda lisää tai ymmärrystä voi tuoda vain siksi kertaa, kun työntekijä on paikalla, jos vanhemmilla ei ole kapasiteettia ottaa sitä vastaan.

”Koska tavallaan sille toiselle ei sitä ymmärrystä voi loputtomiin ammentaa jos hänellä ei oo kykyä vastaanottaa sitä. Se on niinku tosi vaikee tilanne..”

”Sitte piti niinku huomioda se, että hoksaa sannoo kaikki kirjaimellisesti, että jos mä sanon että tietokone jutut nii yleisesti meidän käsitetään se niin että se tarkoittaa kaikkia. Mutta jos et sitte eritelly näitä ja näitä ja näitä..”

Oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista osa ei ymmärrä tarvitsevanaan ulkopuolista apua eivätkä koe olevan lainkaan ongelmia heidän elämässään. Osassa perheessä ilmenee myös vanhempien yritys peitellä omaa ymmärtämisen vaikeutta tai sitten vanhemmat eivät tiedä omasta ymmärtämisen vaikeudesta.

”Ja heidän eivät mielellään ois ottanu mittään vastaan, koska he kokivat ettei heillä oo mittään tarvetta tämmöseen.”

Kokonaisvaltainen tuen tarve

Työntekijät kokevat, että oppimisvaikeuksista kärsivä vanhempi tarvitsee tukea kaikkeen eikä tukea voi keskittää yksittäiseen asiaan ja uusia tuen tarpeita nousee esille jatkuvasti. Oppimisvaikeuksista kärsivä vanhempi tarvitsee päivittäistä neuvontaa ja ohjausta ennestäänkin ohjatuista asioista, koska oppimisen kehitystä oppimisvaikeuksista kärsivällä vanhemmalla ei tapahdu.

”Ehkä niin kun justinsa silleen.. tämmösissä ns tavallisissa perhetyön asiakkaissa niin ne kotikäynnit voidaan keskittää siihen johonkin yksittäiseen asiaan, että mikä se avun tarve on ollut. Näillä perheillä se avun tarve on niin kokonaisvaltainen, että joutuu sotkeutumaan vähän kaikkiin asioihin..”

Kokonaisvaltaisen tuen perhetyö näkee koko perheen tukemisella, vaikka vain vanhemmalla on oppimisvaikeus. Työntekijä huomioi, miten oppimisvaikeus vaikuttaa koko perheeseen. Perhetyön työntekijä kokee, että perheen kokonaisvaltaista tukemista toteutetaan kokoamalla

ulkopuolista verkostoa, esimerkiksi viranomaisista ja tukiperheistä, jotka mahdollistavat lasten kotona olemisen äidin kanssa.

Muut mahdolliset tuen tarpeet

Haastatteluissa ilmenee, että **oppimisvaikeuksista kärsivillä vanhemmilla on myös edellä käytyjen lisäksi muita tuen tarpeita**. Työntekijät kokevat, että nämä vanhemmat tarvitsevat tukea parisuhteen hoitoon sekä ohjausta ja neuvontaa ehkäisyyn ja lapsien hankintaan liittyvissä asioissa. Lisäksi tukea tarvitaan sukulaissuhteiden ja muiden sosiaalisten suhteiden ylläpitoon ja luomiseen. Työntekijät kokevat, että isän tukeminen perheessä on vähäistä ja hänen tarvitsevan enemmän tukea, sillä perhetyö keskittyy lähinnä kotona oleviin äitiin ja lapsiin.

”Että hirveen vähäsiä on ne sosiaaliset kontaktit mitä on. Sitten kun ne löytää ne löytää taas toisensa ne tässä perhetyön perheessä niin ne samanlaiset reppanat itelleen kaveriksi mitä ovat itekkin..”

Oppimisvaikeuksista kärsivät vanhemmat tarvitsevat tukea koulutukseen ja työllistymiseen liittyvissä asioissa, sillä useassa tapauksessa koulutus voi olla kesken tai koulutusta ei ole tai he pyrkivät koulutuksiin, joissa heidän kyky selvitä on lähes mahdotonta. Oppimisvaikeuksista kärsivät vanhemmat tarvitsevat tukea fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ylläpitämiseen. Tarvitsevat tukea ja ohjausta erilaisten palveluiden piiriin ja harrastusten piiriin hakeutumisessa.

Toimintamalli - Oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarpeista

- 1. Rajojen asettaminen, lapsesta huolehtiminen, johdonmukainen kasvatusta, vuorovaikutus, virikkeiden antaminen, vuorokausirytmä, läksyt
- 2. Kodin siisteys, ruoanlaitto, vuorokausirytmä, asiointi
- 3. Palveluihin ohjaaminen, palveluiden tarpeentunnistaminen, lomakkeiden täyttäminen, aikojen varaaminen ja paikalle meneminen
- 4. Tunteiden käsittely, tunnistaminen ja hallinta
- 5. Rahan hallinnan puute ja rahattomuus
- 6. Asioiden ymmärtäminen, asioiden sisäistäminen, asioiden käytäntöön siirtäminen, oppiminen, muistaminen, avun tarpeen ymmärtämättömyys
- 7. Perheen huomioiminen kokonaisvaltaisesti, kokonaisvaltainen ohjaus, ulkopuolisen verkoston kokoaminen
- 8. Sosiaaliset verkostot, parisuhde, ehkäisy, isän tukeminen, koulutus, työllistyminen

■

KUVA 2: Toimintamalli.

6 POHDINTA

6.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Tässä opinnäytetyössä oli tarkoitus selvittää oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarvetta perhetyön työntekijöiden näkökulmasta. Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että oppimisvaikeuksista kärsivillä vanhemmilla ilmenee tuen tarve lapseen liittyvissä asioissa, arkeen, sosiaaliturvaan ja palveluihin, emotionaalisuuteen, talouteen, vanhemmuuteen, vanhemman ymmärtämiseen, kokonaisvaltaisuuteen ja lisäksi esiin tulee myös muita tuen tarpeita. Tämän lisäksi tuloksista selviää perhetyön työntekijöiden näkemys oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista. Henttosen (2010) tutkimuksen mukaan kokonaiskuva kohderyhmän tuen tarpeista on samanlainen kuin tämän opinnäytetyön. Henttosen tutkimuksen tuen tarpeiden lisäksi tämä opinnäytetyö tarkastelee myös muita mahdollisia tuen tarpeita. Tämän aineiston luokittelussa muodostuu myös yksi yhdistävä luokka eli lapseen ja vanhemmuuteen liittyvät tuen tarpeet yhdistettiin yhdeksi luokaksi.

Asiakkaina oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien määrä on pieni perhetyön asiakasryhmästä eikä näiden vanhempien määrää voi ilmaista numeraalisesti, sillä osa oppimisvaikeuksista on diagnosoitu ja osa perustuu työntekijöiden havaintoihin. Näkemys oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista perustuu työntekijöiden havaintoihin siitä, että vanhemmat eivät pysty käsittelemään asioita tai eivät ymmärrä kysymyksiä tai ohjeita. Myös Henttosen tutkimuksessa (2010, 21) perheiden määrän arvioiminen yksittäisinä numeroina osoittautuu haastavaksi. Henttosen tutkimuksessa (2010, 21) viisi prosenttia vastaajista eivät voineet sanoa varmaksi, olivatko kohdanneet tutkimusryhmään kuuluvia vanhempia, sillä heiltä ei löytynyt selvää diagnoosia, mutta työntekijä havaitsi asiakkaan toimintakyvyssä puutteita.

Työntekijät kokevat, että oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien tuen tarpeeseen on haastava vastata. Tähän vaikuttaa vanhempien yhteistyö haluttomuus, ymmärtämättömyys perhetyön merkityksestä sekä työntekijöiden resurssien rajallisuus. Henttosen tutkimuksessa (2010, 46) tuen tarpeeseen vastaaminen jakautui myönteisiin ja kielteisiin tekijöihin. Myönteisinä nähdään riittävän ajan varaaminen, työskentelyn selkeys ja konkreettisuus, moniammatillinen yhteistyö, yhteydenpito säännöllisesti ja riittävän usein, perheelle yksilöllisesti räätälöity

tuki, tuki asioiden hoidossa, ohjaus palveluihin, tavoitettavuus, kotikäynnit ja ammattitaito. Kielteisinä tekijöinä havaitaan ajan riittämättömyys, perheen suuri tuen tarve, tehtävänä ei ole vanhempien tukeminen, perhe ei tahdo tukea, käytännön tukitoimet muiden tehtävä, yksilöllisesti räätälöidyn tuen riittämättömyys, tuen tarpeen selvittämisen vaikeus, kieliongelmat, tarvittavien tietojen ja taitojen puute sekä tarve moniammatilliseen yhteistyöhön.

Lapseen liittyvissä asioissa vanhemmuuden tukemisen tarve näkyy rajojen asettamisessa, vuorovaikutuksessa ja puutteena antaa virikkeitä. Tässä opinnäytetyössä yhdistettiin lapseen ja vanhemmuuteen liittyvät luokat yhdeksi yhteiseksi luokaksi, sillä aineistosta ilmeni vanhemmuuden tuen tarpeet lapsen hoitoon. Henttosen tutkimuksessa (2010, 30) lapseen liittyvissä asioissa ilmenee tuen tarvetta kasvatukseen, lastenhoitoon, lapsen tarpeiden huomioimiseen, lapsen arkeen sekä rajoihin ja sääntöihin. Lisäksi tuen tarve Henttosen tutkimuksen (2010, 33) mukaan vanhemmuuden tukemiseen on vanhempien jaksamisessa sekä rooleissa ja tehtävissä.

Oppimisvaikeuksista kärsivillä vanhemmilla on ongelmia kodin siisteyden ja ruoanlaiton suhteen. Lisäksi vanhemmilla puuttuu arjen pyörittämisen kannalta olennaisimpana nähty vuorokausirytmien. Henttonen toteaa tutkimuksessaan (2010, 31) arkeen liittyvissä asioissa tuen tarvetta arjen rutineihin, hallintaan, konkreettiseen tukeen ja elämäntaitoihin.

Sosiaaliturvaan ja palveluihin liittyvissä asioissa perhetyön työntekijän olennaisin tehtävä oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien kanssa on ohjata heidät muiden palveluiden piireihin sekä tunnistaa vanhemmille sopivat palvelut. Henttosen tutkimuksessa (2010, 32) ilmenee, että tuen tarve sosiaaliturvaan ja palveluihin liittyvissä asioissa on lomakkeiden täyttämässä, palveluihin ohjaamisessa, sosiaaliturvaan ja etuisuuksiin, neuvontaan ja käyttäytymiseen.

Oppimisvaikeuksista kärsivillä vanhemmilla on tuen tarve tunteiden käsittelyssä, näyttämässä ja hallinnassa. Henttosen tutkimuksen (2010, 32) mukaan vanhempaa voidaan emotionaalisesti tukea keskustelemalla ja kuuntelemalla.

Oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien kyky ymmärtää talous- ja raha-asioita on puutteellinen. Heiltä puuttuu kyky hallita ja suunnitella rahan tuloa ja menoja. Suuri osa oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista kuuluu toimeentulotuen piiriin. Henttosen tutkimuksen

(2010, 33) mukaan tuen tarpeet taloudessa ovat raha- ja talousasioissa ja taloudellisessa tuessa.

Oppimisvaikeuksista kärsivällä vanhemmalla on vaikeuksia ymmärtää ja sisäistää asioita. Lisäksi annettujen ohjeiden käytäntöön siirtäminen on haastavaa. Henttosen tutkimuksessa (2010, 34) tuen tarpeesta ymmärtämiseen ei selvinnyt selkeitä kokonaisuuksia. Mainintoja on tullut kuitenkin, että vanhemmille asiat täytyy selittää hyvin selkokielellisesti ja konkreettisesti.

Työntekijät kokevat, että oppimisvaikeuksista kärsivä vanhempi tarvitsee tukea kaikkeen eikä tukea voi keskittää yksittäiseen asiaan ja uusia tuen tarpeita nousee esille jatkuvasti. Lisäksi vanhemmat tarvitsevat tukea ja ohjausta jo aiemmin opetettuihin asioihin. Henttosen tutkimuksessa (2010, 34) tarkempaa tuen määritelmää kokonaisvaltaiseen tukeen ei ilmene, mutta perheillä koettiin olevan suuri tuen tarve.

Henttosen tutkimuksesta poiketen tämän opinnäytetyön aineistosta ilmenee oppimisvaikeuksista kärsivillä vanhemmilla myös muita tuen tarpeita, jotka ovat työntekijöiden mukaan sosiaalisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen. Lisäksi tuen tarvetta esiintyy koulutukseen ja työllistymiseen.

6.2 Luotettavuus

Yhdenmukaisia ohjeita siitä, miten laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tulisi arvioida, ei ole olemassa. Luotettavuuden arviointi on kuitenkin välttämätöntä kerätyn tiedon hyödyntämisen kannalta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134.) Luotettavuuden arvioinnissa voi kuitenkin käyttää laadullisen tutkimuksen yleisiä luotettavuuskriteerejä, joita ovat: uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen. 2013, 198).

Tutkimuksessa tulisi osoittaa itse tutkimuksen ja sen tulosten uskottavuus. Uskottavuus edellyttää, että tulokset on kuvattu niin selkeästi, että lukija ymmärtää, miten analyysi on tehty sekä ymmärtää mitkä ovat tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen. 2013, 198). Uskottavuutta lisää myös tutkimuksen osallistuneiden riittävä kuvaus ja arvio kerätyn aineiston totuudenmukaisuudesta (Tuomi & Sarajärvi. 2009, 138.). Tiedonantajamme ovat perhetyön työntekijöitä, joilla on kokemusta oppimisvaikeuksista kärsivien van-

hempien kanssa työskentelystä. Aineiston totuudenmukaisuutta luomme suorilla lainauksilla, joita keräsimme teemahaastatteluista. Opinnäytetyömme vahvuutena on puoli strukturoitu haastattelu, jolla saimme kattavampaa ja yksityiskohtaisempaa tietoa kuin suljetulla strukturoidulla haastattelulla, mutta rajoituksena luotettavuuden kannalta voi olla kokemuksen kattamat ennakkokäsitykset, jotka eivät ole yleistettävissä. Opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa palattiin useita kertoja alkuperäiseen eli litteroituun aineistoon. Näin pyrittiin varmistamaan, että tiedonantajien näkemykset tutkittavasta ilmiöstä nousevat totuudenmukaisesti esiin opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa ja välittyvät myös lukijalle.

Vahvistettavuus tarkoittaa, että tutkimuksen tekijä kuvaa, miten on päätynyt tuloksiin ja johtopäätöksiin tutkimuksessaan. Apuna voidaan käyttää esimerkiksi kerättyä aineistoa. Vahvistettavuutta kuvaa tehtyjen ratkaisujen ja päättelyjen oikeutus, jossa ratkaisut esitetään niin yksityiskohtaisesti, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä ja arvioimaan sitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 139). Tässä opinnäytetyössä tutkimuksen toteutus on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti, jotta lukija pystyy ymmärtämään miten tuloksiin on päädytty.

Refleksiivisyys edellyttää tutkimuksen tekijän tietoisuutta lähtökohdistaan tutkimuksen tekijänä. Tutkijan on arvioitava, miten hän vaikuttaa aineistoonsa ja koko tutkimusprosessiinsa. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Molemmille opinnäytetyön tekijöille tämä on ensimmäinen, joten prosessi on ollut hyvin haastava. Työn läpi viemiseen on tarvittu aikaa ja välillä motivaatio työn tekoon on ollut kadoksissa. Erittäin mielenkiintoinen aihe on kuitenkin toiminut kantavana voimana läpi prosessin. Opinnäytetyön tekijöiden kokemattomuus voi kuitenkin osittain laskea työn luotettavuutta.

Siirrettävyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa saadut tulokset voidaan siirtää muihin vastaaviin tilanteisiin. Jotta lukija voisi arvioida tulosten siirrettävyyttä, tutkimuksen tekijän on annettava esimerkiksi tarpeeksi kuvailevaa tietoa tutkimukseen osallistuneista ja ympäristöstä. (Kylmä & Juvakka 2007, 129; Kankkunen ym. 2013, 198.) Opinnäytetyöntekijöiden näkökulmasta kohderyhmä haastattelujen tekemiseen oli hyvä. Haastattelu tilanteet olivat luonteivia ja tiedonantajat kertoivat kokemuksistaan esimerkkien avulla. Tämän opinnäytetyön tiedonantajia ja tiedon keruun olosuhteita kuvataan tarkemmin kohdassa tutkimuksen toteutus.

Tämän opinnäytetyön luotettavuutta pyrittiin lisäämään valitsemalla mahdollisimman tuoreita lähteitä teoreettiseen osioon. Aineiston keruuvaiheessa luotettavuutta lisättiin tekemällä esihaastattelu. Ennen haastatteluja opinnäytetyöntekijät perehtyivät nauhurin käyttöön, jotta haastattelun nauhoitus sujuisi ongelmitta. Lisäksi varmistettiin, että haastatteluissa oli mukana uudet patterit. Ennen haastattelua opinnäytetyöntekijät testasivat nauhurin kantoetäisyyden, jotta kuuluvuus nauhoituksessa olisi mahdollisimman hyvä. Haastattelupaikoiksi pyrittiin valitsemaan rauhalliset tilat, jotta ylimääräisiltä ääni haitoilta välttyttäisiin. Lisäksi pyrittiin valitsemaan tiedonantajien omat työrakennukset, jotta ympäristö olisi heille mahdollisimman tuttu, jotta he kykenisivät toimimaan mahdollisimman luontevasti.

Haastattelut olivat opinnäytetyöntekijöille aivan uusi kokemus. Kehittymistä matkan varrella tapahtui paljon ja jokainen haastattelu opetti aina jotain uutta. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että haastatteluja oli yhteensä viisi eli kokemusta haastattelijan roolissa olemisesta ei kuitenkaan kertynyt paljoa. Jokaisen haastattelun jälkeen taito lisäkysymysten esittämisessä karttui ja seuraavassa haastattelussa osasi taas toimia edellistä paremmin. Opinnäytetyöntekijöiden kokemattomuus huomioon ottaen haastattelut menivät kokonaisuudessaan hyvin.

Asetettujen teemojen avulla vastauksia tuli runsaasti tutkimustehtävää ajatellen. Pohjana toiminut Henttosen työ auttoi teemojen rajaamisen selkeästi kahteen, joista toinen jaettiin yksityiskohtaisempiin osiin. Näin pääsimme käsittelemään tutkimustehtävää useasta eri näkökulmasta. Kaikilla tiedonantajilla oli kokemusta oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista ja työkokemus näiden vanhempien kanssa työskentelystä näkyi haastatteluissa. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että työsuhteita oli vähemmän vanhempiin, joilla oppimisvaikeus oli diagnosoitu, sillä suuri osa heistä kuului erityishuollon asiakkaiksi. Osa tiedonantajien havainnoista perustui omiin kokemuksiin työskentelystä näiden vanhempien kanssa ja arvailuun mahdollisesta oppimisvaikeudesta.

6.3 Eettisyys

Tutkimuksen lähtökohta tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Jokaiselle tulee antaa mahdollisuus itse päättää, että haluaako hän osallistua tutkimukseen. Lisäksi on päätettävä miten henkilöiden suostumus hankitaan ja millaista tietoa heille annetaan. Tiedonantajien tulee olla

kykeneviä ymmärtämään annettu informaatio. Heille tulee kertoa mitä opinnäytetyöhön osallistuminen heidän kohdallaan tarkoittaa ja miten saatua aineistoa tullaan käsittelemään. (Hirsjärvi ym. 2007, 25.)

Tutkimusluvan opinnäytetyölle myönsi Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän hallintoylilääkäri, tulosalueen kaksi esimiestä sekä tulossyksikön päällikkö. Ennen tätä meillä oli tiedossa pari tiedonantajaa, mutta luvan myöntämisen jälkeen tulossyksikön päällikkö esiteli opinnäytetyömme aiheita perhetyön työntekijöiden kokouksessa. Josta opinnäytetyöstä kiinnostuneita löytyi muutama lisää ja saimme yhteensä kokoon viisi tiedonantajaa. Suulliset suostumukset tiedonantajien kanssa sovittiin etukäteen, mutta ennen haastattelun tekemistä tehtiin sopimuksesta kirjallinen (LIITE 3.)

Ennen varsinaista haastattelua tiedonantajille lähetettiin saatekirje ja suostumuslomake, joissa kerrottiin opinnäytetyöhön osallistumisesta. Lisäksi heille annettiin opinnäytetyön tekijöiden yhteystiedot, jotta heillä oli mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä tai kertoa ajatuksia opinnäytetiestä ja siihen osallistumisesta. Saatekirjeessä ja suostumuslomakkeessa kerrottiin, että haastattelut tullaan nauhoittamaan. Lisäksi korostettiin, ettei heidän henkilötietonsa tule missään vaiheessa julki ja, ettei nauhoitettuja aineistoja tule kuuntelemaan kukaan muu kuin opinnäytetyöntekijät. Heitä myös informoitiin siitä, että niin nauhoitettu kuin tekstiversionakin oleva aineisto tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistuttua.

Tutkimuksen teossa tulee myös noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, jotta tutkimus olisi eettisesti hyvä. Tutkimuksessa on vältettävä epärehellisyyttä kaikissa sen vaiheissa. Toisten tekstiä ei plagioida tai lainata luvattomasti. Tutkijan käyttäessä toisten tekstiä, hänen tulee merkitä tarkat lähdemerkinnät tekstiin niin asiasisältölainauksissa kuin suorissa lainauksissa. Tutkija ei saa myöskään plagioida omia tutkimuksiaan muuttamalla vain pieniä osia tutkimuksesta ja tuottaa näin muka uusi tutkimus. (Hirsjärvi ym. 2007, 23, 25 - 26.)

Tutkimuksen eettisyyttä pohtiessa tulee huomioida myös tulosten yleistäminen. Tutkijan ei tule yleistää tuloksia kriittikittömästi. Tulokset tulee esittää totuudenmukaisesti eli tulosten perusteeton yleistäminen ei ole sallittua. Tutkimuksen raportointi ei saa olla puutteellista tai harhaanjohtavaa. Tutkimuksen menetelmät tulee selvittää selkeästi ja huolellisesti. Tutkijan on myös osattava tarkastella tutkimusta kriittisesti ja tuoda tutkimuksensa puutteet julki raportissa. Tutkimuksessa ollessa useampi tekijä, jokaisen osuus tulee tuoda rehellisesti julki.

Mahdolliset tutkimuksen määrärahat tulee käyttää tarkoituksenmukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 26 - 27.)

Tässä opinnäytetyössä tulokset pyrittiin esittämään totuudenmukaisesti. Tutkimustulokset -kohdassa käytettiin suoria lainauksia teemahaastatteluaineistoista, jotta tiedonantajien kokemukset asiasta välittyisivät mahdollisimman totuudenmukaisesti lukijalle. Koko prosessin ajan pyrittiin tuomaan esiin kaikki merkittävät asiat. Esimerkiksi aineistoista pyrittiin tuomaan kaikki tutkimustehtävän kannalta oleellinen tieto esiin. Opinnäytetyöllä ei ollut määrärahoja, joten niiden käyttämistä ei tarvinnut käsitellä. Opinnäytetyössä oli osallisena kaksi tekijää ja työ määrä jakautui niin, että molemmat osallistuivat tasavertaisesti.

6.4 Keskeisimmät tutkimustulokset ja jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyön keskeisimpänä havaintona oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista tehtiin heidän ymmärtämisen puutteellisuus työntekijöiden antamiin ohjeisiin ja ohjeiden siirtämisenä käytäntöön. Työntekijät kokivat, että erillisillä käyntikerroilla sai antaa toistuvasti samoja ohjeita. Oppimisvaikeuksista kärsivillä vanhemmilla on tämän opinnäytetyön tuloksien ja Henttosen tutkimuksen (2010, 47) mukaan suuri avun tarve.

Tässä opinnäytetyössä oppimisvaikeuksista kärsivällä vanhemmalla ilmenee tuen tarve jokaisesta haastateltaville esiin tuodusta temasta, joita ovat vanhemmuuteen ja lapseen, arkeen, sosiaaliturvaan ja palveluihin, emotionaalisuuteen, talouteen, ymmärtämiseen, kokonaisvaltaisuuteen ja muihin liittyvä tuen tarve. Muihin liittyviä tuen tarpeita opinnäytetyön tuloksissa nousi sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen sekä koulutukseen ja työllistymiseen liittyen.

Tämän opinnäytetyön tulokset ovat yhdensuuntaisia Henttosen tutkimuksen (2010) kanssa, mutta vain eri kontekstissa. Opinnäytetyön tuloksia voi hyödyntää Sotkamon ja Kajaanin perhetyö organisaatioiden lisäksi myös muut perhetyön organisaatiot. Tiedonantajien kokemukset ovat tietysti yksilöllisiä eikä niitä voida suoraan yleistää, mutta tuloksia voi kuitenkin hyödyntää, jos halutaan kehittää oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien tukemista.

Opinnäytetyön aineiston perusteella muodostettiin teoreettinen toimintamalli, jonka tarkoituksena on tiivistää yhteen oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarpeet (LIITE 4). Siinä ilmenevät asiat ovat konkreettisia esimerkkejä näiden vanhempien tuen tarpeista. Toimintamalli on tarkoitettu perhetyön työntekijöille käytännötyöhön muistuttamaan tuen tarpeiden laajuudesta. Sitä voi hyödyntää myös henkilö, jolla ei ole aiempaa tietopohjaa oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien tuen tarpeista ja muodostaa mielikuvan toimintamallin perusteella.

Keskeisten tutkimustulosten lisäksi opinnäytetyön aineistosta tuli ilmi myös oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarpeen haasteellisuus, jos kyseessä oli maahanmuuttajataustainen. Henttosen tutkimuksessa (2010, 47) oli myös haastateltavien maininnoissa tuen tarpeen vastaamiseen haastavuus kieliongelmiin vuoksi. Aineiston perusteella ja haastateltavien ehdotuksesta jatkotutkimusaiheeksi nousi oppimisvaikeuksista kärsivän maahanmuuttaja vanhemman tuen tarpeiden selvittäminen ja tuen tarpeeseen vastaaminen.

Oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarpeen koettiin olevan suuri, joten toiseksi jatkotutkimusaiheeksi voidaan esittää, kuinka tuen tarpeeseen vastataan ja millä menetelmillä tuen tarpeeseen voidaan vastata. Näillä vanhemmilla esiintyi myös laaja tuen tarve, johon yksittäiset palvelut eivät riitä, joten jatkotutkimusta olisi hyödyllistä tehdä näiden vanhempien palveluiden mahdollisuuksista ja niiden kartoittamisesta.

6.5 Oma ammatillinen kasvu

Kompetenssien tarkoitus on hahmottaa tarvittavaa osaamista ja ammatillista kehitystä voidaan tarkastella hoitotyön kompetenssien pohjalta. Keskeisimpinä kompetensseina omaa opinnäytetyötä ajatellen näimme hoitotyön asiakkuusosaamisen sekä terveyden edistämisen. (Moisio 2006.)

Asiakkuusosaaminen on tärkeimpiä lähtökohtia hoitotyölle. Hoitotyötä tehdään nimenomaan asiakkaita varten, joten asiakkaan huomioiminen on kaiken lähtökohta. Sairaanhoitajan tulee tunnistaa holistinen eli kokonaisvaltainen ihmiskäsitys ja noudattaa sitä työssään. Lisäksi tulee käyttää hyödyksi lähitieteitä tietopohjan rikastuttamiseksi sekä huomioida ihmisten erilaisuus ja mahdolliset toimintavajaudet toimiessa. (Moisio 2006.) Tässä opinnäytetyös-

sä saimme rikastettua nimenomaan tietopohjaamme oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista ja näin voimme huomioida tietyntylaiset toimintavajaudet heidän kanssaan toimiessa hoitotyössä. Opinnäytetyöstä saamamme tietopohjan turvin voimme myös huomioida oppimisvaikeuksista kärsivän asiakkaan paremmin holistisesti hoitotyössä.

Sairaanhoitajana toimiminen perustuu terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä ylläpitämiseen (Moisio 2006). Opinnäyte on antanut meille paljon tietoa oppimisvaikeuksista ja oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista. Tulevaisuudessa meidän on helpompi lähestyä tätä asiakasryhmää ja kyetä edistämään heidän terveyttään paremmin. Terveyden edistäminen on hyvin haastavaa entuudestaan tuntemattoman asiakasryhmän kohdalla. Lisäksi opinnäyte auttaa edistämään näiden vanhempien ja perheiden terveyttä myös perhetyön näkökulmasta. Toimintamallin avulla perhetyön työntekijöiden on helpompi hahmottaa tuen tarpeiden laajuus ja näin vastata näiden vanhempien tarpeisiin.

Kompetenssien lisäksi sairaanhoitajan osaamista määrittää myös muutkin ohjenuorat. Opetusministeriön julkaisussa on nostettu esiin sairaanhoitajan osaamisen tavoitteita, joista näimme keskeisimpinä yhteiskunnallisen toiminnan ja yhteistyön. (Opetusministeriö 2006, 64 - 66.) Yhteiskunnallisen toiminnan näkökulmasta sairaanhoitajan työssä korostuvat väestön terveystarpeisiin, potilaan oikeuksiin, terveystalvelujärjestelmän rakenteisiin ja toimintatapoihin sekä työelämän muutoksiin liittyvät haasteet hoitotyölle. Sairaanhoitajan tehtävä on vaikuttaa hoitotyön asiantuntijana yhteiskunnalliseen kehittämiseen niin yksilön kuin yhteisönkin terveyden näkökulmasta. (Opetusministeriö 2006, 67.) Aihe on yksi yhteiskunnallinen haaste, jota pyrimme tuomaan esiin ja kehittämään opinnäytetyöllämme. Opinnäytetyömme on ennen kaikkea suunnattu perhetyön työntekijöille, mutta se on myös osaltaan oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien aseman parantamista palveluverkostossa.

Yhteistyö on koko koulutuksemme, mutta myös opinnäytteen näkökulmasta yksi perus pilaista, sillä sairaanhoitaja toimii yhteistyössä kollegoiden ja moniammatillisten tiimien kanssa (Opetusministeriö 2006, 66). Opinnäytetyöprosessiin on kuulunut monta vaihetta, mutta myös monta niin sanottua yhteistyökumppania. Opinnäytteen tekijöitä on kaksi, joten koko prosessi on ollut kollegiaalista työskentelyä. Sen lisäksi prosessiin kuuluu työelämä, ohjaava opettaja, koordinoiva opettaja, vertaiset, puheenjohtajat ja näiden lisäksi myös monta muuta tahoa, jotka ovat kantaneet kortensa kekoon. Opinnäytetyö on kehittänyt yhteistyötaitoja

sekä pitkän ajan prosessin käymistä läpi yhteistyössä. Se on antanut paljon valmiuksia hyvään kollegiaaliseen työskentelyyn tulevassa ammatissa.

LÄHTEET

- Ahonen, T., Aro, T., Siiskonen, T. 2007. Ymmärsinkö oikein?. Kielelliset oppimisvaikeudet nuoruusiässä. Jyväskylä, PS-kustannus.
- Ahonen, T., Koivikko, M., Korhonen, T., Korkman, M., Lehto, J., Lyytinen, H., Riita, T., Räsänen, P. & Service, E. 2002. Oppimisvaikeudet. Neuropsykologinen näkökulma. WSOY. 2. Uudistettu painos.
- Björkman, P., Henttonen, P. & Kantojärvi, A. 2009. Enemmän otetta ja osallisuutta projekti. Viitattu 09.02.2014.
http://www.kvtl.fi/media/Projektit/Aiti_ei_pysy_karryilla/enemmanotettaloppuraporttikot_isivuulle.pdf
- Booth, T. & Booth, W. 1998. Growing up with parents who have learning difficulties. By Routledge.
- Engeström Y. 1995. Kehittävä työntutkimus: Perusteita, tuloksia ja haasteita. Helsinki, Painatuskeskus Oy.
- Henttonen, P. 2010. Monimuotoista tukea. Perheiden tukeminen työntekijän näkökulmasta, kun vanhemmalla on kehitysvamma tai merkittäviä vaikeuksia oppimisessa. Enemmän otetta ja osallisuutta –projektiin liittyvän työntekijäkartoituksen tuloksia. Kehitysvammaisten tukiliitto ry. Viitattu 09.02.2014.
http://www.kvtl.fi/media/Julkaisut/MuutJulkaisut/1265869502monimuotoista_tukea.pdf
- Henttonen, P., Kantojärvi, A. & Puranen, T. 2012. Kehitysvammainen vanhempi. Viitattu 18.02.2014. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityis_kysymykset/kehitysvammaiset/kehitysvammainenvanhempana/
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Ylipistopaino Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Otavan Kirjapaino Oy.

- Honkanen, P., Soininvaara, O., Ylikahri, V. 2007. Perustulo. Kohti toimivaa perusturvaa. Vihreä sivistysliitto ry. Viitattu 13.5.2014
<http://www.visili.fi/sites/visili.fi/files/files/publication/102-Perustulo%20-%20Kohti%20toimivaa%20perusturvaa/perustulo.pdf>
- Ihalainen J. & Kettunen T. 2011. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: SanomaPro.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. ja Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: SanomaPro Oy.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Kopra, V. 2007. Perustulo. Kova vai pehmeä paketti?. Kalevi Sorsa -säätiö rs. Viitattu 13.5.2014. <http://sorsafoundation.fi/files/2012/07/Kopran-perustuloraportti-lopullinen-1.pdf>
- Korkeamäki, J. 2010. Aikuisten oppimisvaikeudet – Näkökulmia selviytymiseen. Kuntoutussäätiö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kristeri, I. 1999. Näe minut – Vanhemmuus ja lapsen kohtaaminen. Helsinki: Karas-Sana.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Moisio, E-L. 2006. Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit. Hoitotyön koulutusohjelma, hoitotyön suuntautumisvaihtoehto. Viitattu 18.5.2014.
<http://www.karelia.fi/ects/materiaali/Sairaanhoitajan%20kompetenssit%20052006.pdf>
- Narikka, J. 2008. Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen ja hankinta. Tallinna: Tietosanoma Oy.
- Nukari, J. 2010. Aikuisten oppimisvaikeuksien psykologinen arviointi. Kuntoutussäätiö. Viitattu 20.1.2014.

http://www.kuntoutussaatio.fi/files/276/Aikuisten_oppimisvaikeuksien_psykologinen_arviointi.pdf

Opetusministeriö 2006. Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon. Koulutuksesta valmistuvien ammatillinen osaaminen, keskeiset opinnot ja vähimmäis opintopisteet. Viitattu 14.5.2014.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/tr24.pdf?lang=fi>

Oppimisvaikeus.fi. 2013. Hahmotushäiriö. Viitattu 18.5.2014

<http://www.oppimisvaikeus.fi/oppimisvaikeudet/perustietoa/hahmotusvaikeus>

Oppimisvaikeus.fi. 2013. Lukihäiriö. Viitattu 18.5.2014.

<http://www.oppimisvaikeus.fi/oppimisvaikeudet/perustietoa/lukivaikeus>

Oppimisvaikeus.fi. 2012. Perustietoa oppimisvaikeuksista. Viitattu 3.5.2013.

<http://www.oppimisvaikeus.fi/tietoa-oppimisvaikeuksista>

Oppimisvaikeus.fi. 2012. Tarkkaavuuden vaikeus. Viitattu 18.5.2013.

<http://www.oppimisvaikeus.fi/oppimisvaikeudet/perustietoa/tarkkaavuuden-vaikeus>

Pelto-huikko, A., Karjalainen, K. & Koskinen-Ollonqvist, P. 2006. Terveyden edistämisen toimintamallit. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 2006:4. Helsinki: Trio-Offset, 2006.

Perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu. 2013. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän palvelut. Viitattu 15.02.2014. <http://sote.kainuu.fi/perhetyo>

Perkiö, J. 2014. Perustulo. Uuden tulonjaon perusta. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry. Viitattu 13.5.2014 [http://www.ksl.fi/wp-](http://www.ksl.fi/wp-content/uploads/2014/03/Perustulo_Uuden_tulonjaon_perusta_Johanna_Perkiö.pdf)

[content/uploads/2014/03/Perustulo_Uuden_tulonjaon_perusta_Johanna_Perkiö.pdf](http://www.ksl.fi/wp-content/uploads/2014/03/Perustulo_Uuden_tulonjaon_perusta_Johanna_Perkiö.pdf)

Pietilä, A-M., Eirola, R. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2002. Työmenetelmiä terveyttä edistävässä asiakastyössä. Teoksessa Pietilä A-M, Hakulinen T, Hirvonen E, Koponen P, Salminen E-M & Sirola K. (toim.) Terveyden edistäminen: Uudistuvat työmenetelmät. Juva, WS Bookwell Oy.

- Reijonen, M. 2013. Perhetyö. Sosiaaliportti. Viitattu 9.2.2014. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi/FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/>
- Reiterä-Paajanen, U., Haapasalo, S. 2010. Oppimisvalmennus aikuisten oppimisvaikeuksien kuntoutusmuotona. Helsinki. Kuntoutussäätiö.
- Sipilä, J., Ketola, O., Kröger, T. & Rauhala, P-L. 1996. Sosiaalipalvelujen Suomi. WSOY:n graafiset laitokset, Juva.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Toimeentuloturva kehdestä keinutuoliin. Viitattu 13.5.2014 <http://pre20090115.stm.fi/aa1200384761694/passthru.pdf>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vuorela, S. 2005. Haastattelumenetelmät. Viitattu 14.9.2013. <http://www.cs.uta.fi/usabsem/luvut/3-Vuorela.pdf>

LIITTEET

LIITE 1: Haastattelujen teemat

LIITE 2: Saatekirje

LIITE 3: Suostumuslomake

LIITE 4: Toimintamalli

TEEMAT

1) Näkemys oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien kohtaamisesta.

- Arvio kohdattujen perheiden määrästä.
- Näkemys oppimisvaikeuksista kärsivistä vanhemmista.

2) Näkemys kohdattujen oppimisvaikeuksista kärsivien vanhempien tuen tarpeista.

- Kokemus perheiden tuen tarpeisiin vastaamisesta.
- Lapseen liittyvissä asioissa
- Arkeen liittyvissä asioissa
- Sosiaaliturvaan ja palveluihin
- Emotionaalisessa tuessa
- Taloudessa
- Vanhemmuudessa
- Vanhemman ymmärtämisen tukemisessa
- Kokonaisvaltaisessa tuessa
- Mitä muita mahdollisia tuen tarpeita?

Hyvä Sotkamon ja Kajaanin perhetyön työntekijä!

Olemme Kajaanin ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijoita. Pyydämme Teitä osallistumaan opinnäytetyöhömmе, jonka tarkoituksena on selvittää oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarvetta lapsiperheen arjessa Teidän Sotkamon ja Kajaanin perhetyön työntekijöiden näkökulmasta.

Osallistumisenne tähän opinnäytetyöhön on täysin vapaaehtoista. Voitte kieltäytyä osallistumasta, tai keskeyttää osallistumisenne syytä ilmoittamatta milloin tahansa.

Opinnäytetyö toteutetaan haastattelemalla Teitä Sotkamon ja Kajaanin perhetyön työntekijöitä. Haastattelut toteutetaan organisaationne tiloissa Sotkamossa ja Kajaanissa, joten haastatteluun osallistuminen ei vaadi Teiltä siirtymistä tai matkakustannuksia. Lähetämme haastattelun teemat eli haastattelua ohjaavat aiheet viikkoa ennen haastatteluja. Haastattelujen ajankohdasta sovimme etukäteen lähempänä.

Aineisto on ainoastaan opinnäytetyön tekijöiden käytössä. Haastatteluaineisto säilytetään salasanalla suojattuina tiedostoina ja kirjallinen aineisto lukitussa tilassa. Opinnäytetyön valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisesti.

Teiltä pyydetään kirjallinen suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta. Opinnäytetyön tulokset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä eikä opinnäytetyön raportista yksittäistä vastaajaa pysty tunnistamaan.

Mikäli Teillä on kysyttävää tai haluatte lisätietoja opinnäytetyöstämme, vastaamme mielellämme!

Iida Rautiainen & Camilla Somero
Sairaanhoitajaopiskelijat (AMK)
Kajaanin ammattikorkeakoulu

Iida Rautiainen puh. 040-4839774
Camilla Somero puh. 045-1106792

SUOSTUMUS

Oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarpeen selvittäminen

Olen saanut tietoa opinnäytetyöstä, jonka tarkoituksena on selvittää oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman avun tarvetta Sotkamon ja Kajaanin perhetyön työntekijöiden näkökulmasta, sekä mahdollisuuden esittää opinnäytetyöstä tekijöille kysymyksiä.

Tiedän opinnäytetyöhön osallistumisen olevan vapaaehtoista ja tiedän mahdollisuudestani keskeyttää osallisuuteni missä opinnäytetyön vaiheessa tahansa. Suostun siihen, että haastattelut tullaan nauhoittamaan. Haastatteluaineisto käsitellään niin, että haastateltavan henkilöllisyys ei missään opinnäytetyönvaiheessa paljastu ulkopuolisille eikä käy ilmi valmiissa raportissa. Haastatteluaineisto säilytetään niin, että se ei joudu ulkopuolisten käsiin. Kun opinnäytetyö on valmis, haastatteluaineisto hävitetään asianmukaisesti.

Paikka ja aika

Suostun osallistumaan opinnäytetyöhön:

Suostumuksen vastaanottaja:

Haastateltavan allekirjoitus

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus

Nimen selvennys

Nimen selvennys

Toimintamalli - Oppimisvaikeuksista kärsivän vanhemman tuen tarpeet

- 1. Rajojen asettaminen, lapsesta huolehtiminen, johdonmukainen kasvatus, vuorovaikutus, virikkeiden antaminen, vuorokausirytmä, läksyt
- 2. Kodin siisteys, ruoanlaitto, vuorokausirytmä, asiointi
- 3. Palveluihin ohjaaminen, palveluiden tarpeentunnistaminen, lomakkeiden täyttäminen, aikojen varaaminen ja paikalle meneminen
- 4. Tunteiden käsittely, tunnistaminen ja hallinta
- 5. Rahan hallinnan puute ja rahattomuus
- 6. Asioiden ymmärtäminen, asioiden sisäistäminen, asioiden käytäntöön siirtäminen, oppiminen, muistaminen, avun tarpeen ymmärtämättömyys
- 7. Perheen huomioiminen kokonaisvaltaisesti, kokonaisvaltainen ohjaus, ulkopuolisen verkoston kokoaminen
- 8. Sosiaaliset verkostot, parisuhde, ehkäisy, isän tukeminen, koulutus, työllistyminen

■